

# Η Κυρά - Γραμματική



για την Γ τάξη

# 1

## Επιστροφή στα θρανία!

### Τα σημεία στίξης

Όταν γράφουμε, στο τέλος των λέξεων ή των προτάσεων βάζουμε κάποια σημάδια για να μας βοηθούν να διαβάσουμε το κείμενο και να καταλάβουμε καλύτερα το νόημά του. Τα σημάδια αυτά λέγονται **σημεία στίξης** και είναι τα εξής:

τελεία ( . )

ερωτηματικό ( ; )

κόμμα ( , )

θαυμαστικό ( ! )

αποσιωπητικά ( ... )

εισαγωγικά ( « » )

διπλή τελεία ( : )

παύλα ( - )

#### ▪ τελεία ( . )

Χρησιμοποιείται στο τέλος μιας πρότασης που έχει ολοκληρωμένο νόημα. Σ' αυτό το σημείο σταματά για λίγο η φωνή μας. Μετά την τελεία αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα.

π.χ. Τηλεφώνησε η Ανθή . Είπε ότι θ' αρχήσει.

#### ▪ ερωτηματικό ( ; )

Χρησιμοποιείται στο τέλος μιας πρότασης με την οποία ρωτάμε κάτι. Μετά το ερωτηματικό αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα αν το νόημα της πρότασης έχει ολοκληρωθεί.

π.χ. Ήρθαν όλοι; Μπορούμε να ξεκινήσουμε;

Αν δεν έχει ολοκληρωθεί το νόημα της πρότασης συνεχίζουμε με μικρό.

π.χ. Ποιος έστισε το τζάμι; ρώτησε η Μαρία.

#### ▪ κόμμα ( , )

Όταν συναντάμε κόμμα σε μια πρόταση, σταματάμε για λίγο τη φωνή μας (παίρνουμε μια μικρή ανάσα).

Τότε χρησιμοποιούμε το κόμμα:

➤ Όταν θέλουμε να χωρίσουμε τις λέξεις που είναι ασύνδετες μεταξύ τους.

π.χ. Στο ζωολογικό κήπο είδαμε λιοντάρια, γορίλλες, αρκούδες, ελέφαντες και άλλα ζώα.

π.χ. Η μητέρα αγόρασε πατάτες, ντομάτες, μήλα και αχλάδια.

➤ Όταν θέλουμε να χωρίσουμε προτάσεις που είναι ασύνδετες μεταξύ τους, δηλαδή προτάσεις που είναι στη σειρά και δε συνδέονται.

π.χ. Κάθε πρωί ξυπνάω, πλένομαι, ντύνομαι, τρώω πρωινό και πάω σχολείο.

➤ Όταν θέλουμε να χωρίσουμε την κλητική προσφώνηση από την υπόλοιπη πρόταση.

π.χ. Φάνη, δώσε μου το ψαλίδι.

➤ Όταν θέλουμε να χωρίσουμε μικρότερες φράσεις που εξηγούν κάτι μέσα σε μια πρόταση.

π.χ. Η Αθήνα, η πρωτεύουσα της Ελλάδας, διοργάνωσε τους ολυμπιακούς αγώνες του 2004.

#### ▪ θαυμαστικό ( ! )

Το θαυμαστικό το βάζουμε για να εκφράσουμε χαρά, λύπη, πόνο, θαυμασμό, φόβο, ελπίδα κτλ. Μετά το θαυμαστικό αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα, εκτός αν η πρόταση δεν έχει τελειώσει.

π.χ. Τι όμορφο μωρό!

Θεέ μου, τι έπαθα!

Ζήτηω το έθνος! φώναζε το πλήθος.

#### ▪ αποσιωπητικά ( ... )

Τα αποσιωπητικά τα χρησιμοποιούμε σε μια πρόταση όταν θέλουμε να αποσιωπήσουμε κάτι είτε επειδή είναι γνωστό είτε επειδή θέλουμε να δείξουμε συγκίνηση ή έντονα συναισθήματα.

π.χ. Μη το ξανακάνεις αυτό γιατί...

π.χ. Σε παρακαλώ... μη... μη μου το κάνεις αυτό. (συγκίνηση)

#### ▪ εισαγωγικά ( « » )

Τα εισαγωγικά χρησιμοποιούνται:

➤ Όταν θέλουμε να παραθέσουμε κατά λέξη τα λόγια κάποιου άλλου.

π.χ. Ο Σωκράτης είπε: « Ένα μόνο ξέρω, ότι δεν ξέρω τίποτα ».

➤ Όταν θέλουμε να παραθέσουμε λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται σπάνια ή μεταφορικά, ή διάφορες εκφράσεις, παροιμίες ή γνωμικά.

π.χ. « Τα πήρε στο κρανίο» με αυτά που έλεγε.

- Σε τίτλους βιβλίων, περιοδικών, εφημερίδων, έργων, ονομάτων πλοίων κλπ.

π.χ. Θα πάμε Μυτιλήνη με το πλοίο « Νήσος Χίος».

π.χ. Διάβασα στην «Ελευθεροτυπία» ένα ενδιαφέρον άρθρο.

#### ▪ διπλή τελεία ( : )

Τη χρησιμοποιούμε όταν:

- Παραθέτουμε κατά λέξη τα λόγια κάποιου.

π.χ. Η μητέρα μου είπε: « Καλό διάβασμα» .

- Παραθέτουμε παροιμίες ή γνωμικά.

π.χ. Μια λαϊκή παροιμία λέει: « όποιος βιάζεται σκοντάφτει»

- Απαριθμούμε πράγματα.

π.χ. Αγόρασα: γλυκά, καραμέλες, σοκολάτες, ζαχαρωτά.

- Θέλουμε να εξηγήσουμε κάτι.

π.χ. Το πρόβλημα θα το λύσουμε έτσι: πρώτα θα βρείτε την περίμετρο, μετά το εμβαδόν και ύστερα ...

#### ▪ παύλα ( - )

Την παύλα τη χρησιμοποιούμε στο διάλογο όταν θέλουμε να δηλώσουμε την αλλαγή προσώπου.

π.χ. - Γεια σου, Γιάννη. Τι κάνεις;

- Γεια σου Καίτη. Καλά είμαι. Πού ήσουν χτες;

- Είχα μάθημα. Γιατί;

- Γιατί σε έπαιρνα τηλέφωνο και δεν απαντούσες.

### Ασκήσεις

1. Να βάλεις στον παρακάτω διάλογο βάζοντας τελεία ή ερωτηματικό όπου χρειάζεται.

- Καλημέρα, Αποστόλη Τι κάνεις

- Καλημέρα, Χαρά καλά είμαι Εσύ

- Κι εγώ πολύ καλά Που ήσουν χτες

- Είχα βγει με τους γονείς μου Εσύ τι έκανες

- Κι εγώ βόλτα είχα πάει

2. Να βάλεις κόμμα όπου χρειάζεται.

- α) Μέσα στο μαγαζί υπήρχαν κούκλες αυτοκινητάκια μπάλες και πολλά παιχνίδια.
- β) Μαρία μάζεψε τα πράγματά σου.
- γ) Η Ελένη η αδερφή της Καίτης είναι ξανθιά.

3. Να βάλεις αποσιωπητικά στις προτάσεις.

- α) Αν τολμήσει να μου μιλήσει θα του δείξω εγώ
- β) Μην τρέχεις γιατί θα χτυπήσεις. Και αν χτυπήσεις
- γ) Αλίμονό σου αν σε πιάσω στα χέρια μου

4. Να βάλεις τα κατάλληλα σημεία στίξης στις παρακάτω προτάσεις.

- α) Το καλοκαίρι κάνουμε μπάνιο παίζουμε στην παραλία μαζεύουμε κοχύλια φαρεύουμε και κάνουμε βόλτες
- β) Μια παροιμία λέει Φασούλι το φασούλι γεμίζει το σακούλι
- γ) Που πας Γιώργο
- δ) Τι ωραία που είναι εδώ Δε συμφωνείς
- ε) Κι εγώ τι να κάνω ρώτησε ο Τάκης
- στ) Μαρία ετοίμασε την τσάντα σου για το σχολείο  
Εντάξει μαμά

## 2

Το σχολείο ταξιδεύει στο χρόνο.

### Η απλή πρόταση (η δομή της πρότασης)

Μια ομάδα που μας δίνει ένα ολοκληρωμένο νόημα λέγεται πρόταση.

π.χ. Το μωρό κοιμάται.

Ο σκύλος λέρωσε το αυτοκίνητο.

Το δωμάτιο μου είναι μικρό.

Μια απλή πρόταση έχει Υποκείμενο, Ρήμα και Αντικείμενο.

### Υποκείμενο

Το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα που κάνει ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση λέγεται υποκείμενο. Για να βρούμε το υποκείμενο, κάνουμε την ερώτηση «ποιος;».

π.χ. *Ο πατέρας δουλεύει.*  
*ποιος δουλεύει; - ο πατέρας*

*Η τηλεόραση χάλασε.*  
*ποιος χάλασε; - η τηλεόραση*

Το υποκείμενο βρίσκεται πάντα στην ονομαστική πτώση.



### Ρήμα

Η λέξη που φανερώνει τι κάνει, τι παθαίνει ή σε ποια κατάσταση βρίσκεται το υποκείμενο λέγεται ρήμα. Για να βρούμε το ρήμα, κάνουμε την ερώτηση «τι κάνει;».

π.χ. *Ο Σωτήρης διαβάζει.*  
*τι κάνει ο Σωτήρης; - διαβάζει*

*Το μωρό κλαίει.*  
*τι κάνει το μωρό; - κλαίει*

### Αντικείμενο

Η λέξη που μας δείχνει που πηγαίνει η ενέργεια του υποκειμένου λέγεται αντικείμενο. Για να βρούμε το αντικείμενο κάνουμε την ερώτηση «τι;».

π.χ. *Ο Λεωνίδας λύνει τις ασκήσεις του.*  
*τι λύνει ο Λεωνίδας; - τις ασκήσεις του*

*Ο κηπουρός κλαδεύει τα λουλούδια.*  
*τι κλαδεύει ο κηπουρός; - τα λουλούδια.*

Το αντικείμενο βρίσκεται συνήθως σε πτώση αιτιατική, αλλά καμιά φορά και σε γενική.

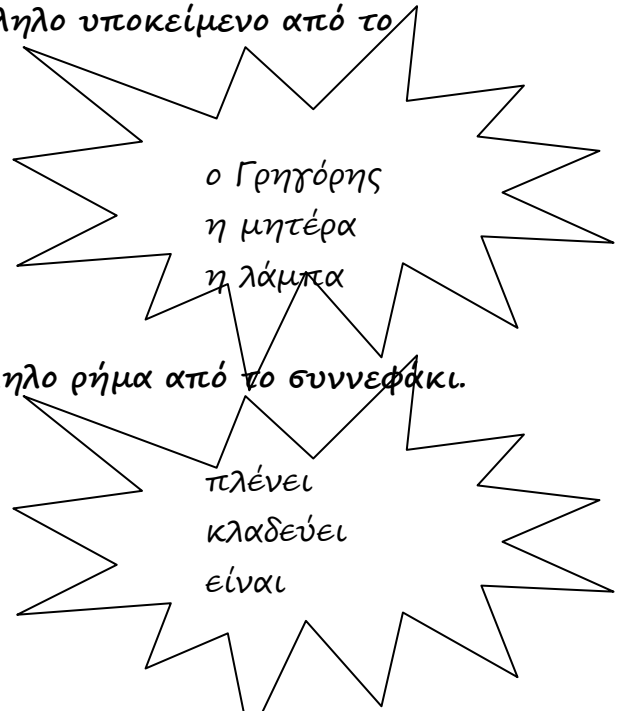
π.χ. *Ο Νίκος μοιάζει του πατέρα του.*



## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά με το κατάλληλο υποκείμενο από το συννεφάκι.

- α) ..... μαγειρεύει.  
β) ..... είναι πολύ γρήγορος.  
γ) ..... κάηκε.



2. Να συμπληρώσεις τα κενά με το κατάλληλο ρήμα από το συννεφάκι.

- α) Ο Γεωργός..... τις ελιές.  
β) Ο σκύλος ..... ζωηρός.  
γ) Η Βάλια ..... τα χέρια της.

3. Να υπογραμμίσεις το αντικείμενο στις παρακάτω προτάσεις.

- α) Η δασκάλα διδάσκει μουσική.  
β) Ο Νίκος τρώει ψάρια.  
γ) Ο δυνατός αέρας προκάλεσε καταστροφές.  
δ) Η Αμαλία είπε ψέματα.

4. Να σχηματίσεις προτάσεις βάζοντας τις λέξεις στη σωστή σειρά.

- α) είναι, ο, καλός, σήμερα, καιρός  
.....

- β) γεμάτος, είναι, κήπος, ο, τριανταφυλλιές  
.....

## Διάκριση των ουσιαστικών από τα ρήματα

### Ουσιαστικά

Οι λέξεις που φανερώνουν πρόσωπα, ζώα, πράγματα, ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται ουσιαστικά.

- π.χ. πρόσωπα → μητέρα, παππούς, παιδί  
ζώα → κατσίκα, τάυρος, ελάφι  
πράγματα → καρέκλα, πίνακας, μολύβι  
ενέργεια → γράψιμο, πλέξιμο, κλάδεμα

κατάσταση → χαρά, αγωνία, ειρήνη  
ιδιότητα → δικαιοσύνη, φιλία, πονηριά

## Κύρια – κοινά ουσιαστικά

Τα ουσιαστικά που φανερώνουν ένα ορισμένο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα λέγονται **κύρια ουσιαστικά**, ενώ τα ουσιαστικά που φανερώνουν όλα τα πρόσωπα, ζώα ή πράγματα του ίδιου είδους λέγονται **κοινά ουσιαστικά**.

π.χ.	Κύρια ουσιαστικά	Κοινά ουσιαστικά
	Βασιλική	σχολείο
	Θεσσαλονίκη	αγόρι
	Γαλλία	γάτα
	Τετάρτη	ψαράς
	Όλυμπος	χώρα
	Δεκέμβρης	μαθητής

Κύρια ουσιαστικά είναι τα εξής:

α) τα ονόματα ανθρώπων

π.χ. Σωτήρης, Κώστας κ. α.

β) τα ονόματα ζώων

π.χ. Κανέλος, Τιτίκα κ.α.

γ) τα ονόματα ημερών

π.χ. Δευτέρα, Παρασκευή κ.α.

δ) τα ονόματα μηνών

π.χ. Απρίλιος, Ιούνιος

ε) τα ονόματα γιορτών

π.χ. Χριστούγεννα, Πάσχα

στ) τα ονόματα χωρών, πόλεων, ποταμών, λιμνών, βουνών, νησιών, δρόμων

π.χ. Σουηδία, Παρίσι, Πηνειός, Βόλβη, Όλυμπος, Ρόδος, Πανεπιστημίου κ.α.

ζ) τα εθνικά ονόματα

π.χ. Έλληνας, Άγγλος, Κερκυραίος κλπ. αλλά ελληνικός, αγγλικός

η) τα ονόματα έργων τέχνης

π.χ. Παρθενώνας, Τζοκόντα, Άξιον Εστί

θ) οι λέξεις: Θεός, Παναγία, Χριστός, Πανάγαθος, Μεγαλόχαρη

Τα κύρια ουσιαστικά γράφονται πάντα με κεφαλαίο.  
Οι εποχές δεν είναι κύρια ουσιαστικά.





## Ρήματα

Οι λέξεις που φανερώνουν ότι ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα κάνει ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση λέγονται ρήματα.

π.χ. Ο Αποστόλης γράφει ένα γράμμα.

Το σπίτι καταστράφηκε από το σεισμό.

Η Αγγελική λούζεται.

## Ασκήσεις

1. Να βρεις τα ουσιαστικά του παρακάτω κειμένου και να τα γράψεις στη σωστή στήλη.

Πέρσι ο Σταύρος επισκέφτηκε μαζί με τους γονείς του τη Σύρο. Έμειναν δέκα μέρες και πέρασαν υπέροχα. Κολύπησαν στα νερά του Αιγαίου, μάζεψαν κοχύλια, έφαγαν σε παραλιακές ταβέρνες και έκαναν βόλτα στην κεντρική πλατεία.

Κύρια ουσιαστικά

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

Κοινά ουσιαστικά

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

2. Να γράψεις 3 κύρια ουσιαστικά και 3 κοινά.

Κύρια ουσιαστικά

.....  
.....  
.....

Κοινά ουσιαστικά

.....  
.....  
.....

3. Να γράψεις τις λέξεις από το διπλανό πλαίσιο στη σωστή στήλη.

ουσιαστικά

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

ρήματα

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

ρολόι, πλένεσαι,  
χαρτιά, ποταμούς,  
χρειάζεται, αργώ  
χάρακες, φοβάμαι,  
πόδι, χορεύουν

## Ερωτηματικές λέξεις

Όταν θέλουμε να διατυπώσουμε ερωτήσεις, γράφουμε πάντα κεφαλαίο το αρχικό γράμμα και βάζουμε ερωτηματικό στο τέλος κάθε ερώτησης. Οι πιο συνηθισμένες ερωτηματικές λέξεις είναι οι εξής: ποιος, πόσο, πόσος, πώς, πού, πότε, τι, γιατί κ.ά.

π.χ. Ποιος χτύπησε την πόρτα;

Πόση ώρα περιμένετε;

Πόσο κοστίζει αυτό το παντελόνι;

Πώς είσαι;

Πού θα πάτε απόψε;

Πότε θα πάρεις άδεια;

Τι ώρα είναι;

Γιατί άργησες;

Η μονοσύλλαβη λέξη τι δεν τονίζεται ποτέ!

Η ερωτηματικές λέξεις ποιος, ποια, ποιο δεν τονίζονται ποτέ γιατί είναι μονοσύλλαβες!



Οι μονοσύλλαβες λέξεις που και πως άλλοτε παίρνουν τόνο και άλλοτε δεν παίρνουν.

Όταν ρωτάμε ή όταν ρωτάμε πλάγια καθώς και στις εκφράσεις πώς και πώς και πού και πού, οι λέξεις αυτές τονίζονται!!

π.χ. Πού είναι τα παιδιά;

Με ρώτησε πώς πέρασα

Πού και πού πάμε κανένα σινεμά.

Όταν σε μια πρόταση το που μπορεί να αντικατασταθεί με την αναφορική αντωνυμία ο οποίος, η οποία, το οποίο, δεν παίρνει τόνο.

π.χ. Δείξε μου το φόρεμα που αγόρασες.

Δείξε μου το φόρεμα το οποίο αγόρασες.

Όταν μέσα σε μια πρόταση το πώς μπορεί ν' αντικατασταθεί από το σύνδεσμο ότι, δεν παίρνει τόνο.

π.χ. Μου είπαν πως με ζήτησες.

Μου είπαν ότι με ζήτησες.



## Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Η ερωτηματική λέξη ποιος, ποια, ποιο γράφεται με οι.

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την ερωτηματική αντωνυμία ποια με το επίρρημα πια! Το πια μπαίνει πάντα ύστερα από ρήματα.

π.χ. Ποια είναι η φίλη σου;  
Φτάνει πια.

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την αντωνυμία ποιο με το επίρρημα πιο. Το πιο μπαίνει πάντα μπροστά από επίθετα και επιρρήματα.

π.χ. Πες μου ποιο χρώμα σου αρέσει πιο πολύ.

## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά με την κατάλληλη ερωτηματική λέξη από το πλαίσιο.

- α) ..... είναι η καλύτερή σου φίλη;
- β) ..... είναι το αγαπημένο σου χρώμα;
- γ) ..... παιδιά έχεις καλέσει στη γιορτή σου;
- δ) ..... δεν τηλεφώνησες πριν έρθεις;
- ε) ..... θα επιστρέψει ο Γιώργος;
- στ) ..... γράψατε διαχώνισμα;
- ζ) ..... ήσουν χτες βράδυ;
- η) ..... κάνει η μπλουζα που αγόρασες;

πότε
πόσα
ποιο
πόσο
πού
ποια
γιατί
πώς

2. Να γράψεις την κατάλληλη ερώτηση για κάθε απάντηση.

- α) .....  
Θέλω να σου μιλήσω για κάτι.
- β) .....  
Με λένε Αποστόλη.
- γ) .....  
Θα φύγουμε σε μισή ώρα.

3. Να συμπληρώσεις τα κενά των προτάσεων με το ποια ή πια.

α) ..... μέρα θα γυρίσει ο Πέτρος;

β) ..... μαθήτριά είπτε ότι δε θέλει ..... να διαβάσει;

γ) Σταμάτα ..... ! Δεν αντέχω άλλο.

4. Να συμπληρώσεις τα κενά των προτάσεων με το ποιο ή πιο.

α) ..... είναι αυτό το παιδί;

β) Να κάνεις ..... καθαρά γράμματα.

γ) ..... φαγητό σου αρέσει ..... πολύ;

## 3 Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων Ημαθίας.

### Το οριστικό άρθρο

Οι μονοσύλλαβες λέξεις ο, η, το, οι, τα που μπαίνουν μπροστά από τα ουσιαστικά για να δείξουν το γένος τους λέγονται οριστικά άρθρα.

#### Κλίση του οριστικού άρθρου

Πτώσεις	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ο	η	το	οι	οι	τα
Γενική	του	της	του	των	των	των
Αιτιατική	το(ν)	τη(ν)	το	τους	τις	τα

Τα άρθρα δεν έχουν κλητική !!



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Το άρθρο η χρησιμοποιείται στην ονομαστική του ενικού μόνο για τα θηλυκά, ενώ το άρθρο οι χρησιμοποιείται στην ονομαστική πληθυντικού και για τα αρσενικά και για τα θηλυκά.

π.χ. η τσάντα, οι τσάντες, οι δρόμοι



Το άρθρο της χρησιμοποιείται στη γενική του ενικού για τα θηλυκά, ενώ το άρθρο τις χρησιμοποιείται στην αιτιατική πληθυντικού για τα θηλυκά.

π.χ. της παραλίας, τις παραλίες

Το άρθρο τον χρησιμοποιείται στην αιτιατική του ενικού για τα αρσενικά, ενώ το άρθρο των χρησιμοποιείται στην γενική πληθυντικού και στα τρία γένη.

π.χ. τον άνθρωπο, των ανθρώπων, των γυναικών, των σχολείων

Τα άρθρα τον και την διατηρούν το τελικό -ν όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή από κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

π.χ. τον άνδρα, την αίθουσα, τον κήπο, την μπάλα,

αλλά το χρόνο, τη ζυγαριά

## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του οριστικού άρθρου.

- |                 |                   |                    |
|-----------------|-------------------|--------------------|
| α) ..... βοσκός | β) ..... Λεωνίδα  | γ) ..... ειδήσεων  |
| δ) ..... κύκνοι | ε) ..... θεία     | στ) ..... γράμματα |
| ζ) ..... σαλόνι | η) ..... καραβιών | θ) ..... ποταμούς  |

2. Να ξαναγράψεις τις παρακάτω προτάσεις στον άλλο αριθμό.

α) Ταΐζω τη γάτα.

.....

β) Τα παιδιά δε διαβάζουν, αλλά παίζουν.

.....

3. Να συμπληρώσεις τα παρακάτω κενά με το(ν) ή των.

- |                 |                   |                  |
|-----------------|-------------------|------------------|
| α) ..... πλοίων | β) ..... τσαγκάρη | γ) ..... ξιφία   |
| δ) ..... πόλεων | ε) ..... γιατρών  | στ) ..... πιλότο |

4. Να συμπληρώσεις τα παρακάτω κενά με η ή οι.

- |                  |                |                    |
|------------------|----------------|--------------------|
| α) ..... κούκλες | β) ..... οδός  | γ) ..... επιβάτες  |
| δ) ..... βουτιές | ε) ..... παρέα | στ) ..... παραλίες |

5. Να συμπληρώσεις τα κενά με της ή τις.

- α) ..... μέρες    β) ..... συμβουλές    γ) ..... μέλισσας  
δ) ..... εξόδου    ε) ..... χελώνες    στ) ..... εξόδους

## Τα ουσιαστικά (γένη, αριθμοί, η ονομαστική πτώση)

### Τα γένη των ουσιαστικών

Τα γένη των ουσιαστικών είναι τρία: το αρσενικό, το θηλυκό και το ουδέτερο. Το γένος ενός ουσιαστικού μπορούμε να ξεχωρίσουμε από το άρθρο.

π.χ. Ο ήλιος (αρσενικό), η γάτα (θηλυκό), το σχολείο (ουδέτερο)

### Οι αριθμοί των ουσιαστικών

Τα ουσιαστικά έχουν δύο αριθμούς : τον ενικό και τον πληθυντικό. Όταν μιλάμε για ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα, χρησιμοποιούμε τον ενικό αριθμό ενώ όταν μιλάμε για πολλά χρησιμοποιούμε τον πληθυντικό αριθμό.



Τα κύρια ουσιαστικά δεν έχουν πληθυντικό αριθμό.  
π.χ. Περικλής, Γιώργος, Ασπασία

### Η ονομαστική πτώση

Οι διάφορες μορφές που παίρνει το ουσιαστικό όταν κλίνεται λέγονται πτώσεις. Οι πτώσεις των ουσιαστικών είναι τέσσερις: η ονομαστική, η γενική, η αιτιατική και η κλητική.

Για να βρεις τα ουσιαστικά που είναι σε ονομαστική πτώση, απάντησε στην ερώτηση « ποιος; ποια; ποιο; ποιοι; ποιες; ποια; »

π.χ. Ποιος φωνάζει; Ο πατέρας



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

#### Αρσενικά

Τα ουσιαστικά σε -ας σχηματίζουν ονομαστική πληθυντικού σε -ες.

π.χ. Ο πίνακας - οι πίνακες

αλλά ο συγγραφέας - οι συγγραφείς

σε -ης σχηματίζουν την ονομαστική πληθυντικού σε -ες,



Τα ουσιαστικά σε -ος σχηματίζουν την ονομαστική του πληθυντικού σε -η.

π.χ. το άνθος - τα άνθη

το έδαφος - τα εδάφη

Τα ουσιαστικά σε -μα σχηματίζουν την ονομαστική του πληθυντικού σε -ματα.

π.χ. το βήμα - τα βήματα

Τα ουσιαστικά σε -ήμα γράφονται με η.

π.χ. το μηχάνημα - τα μηχανήματα

αλλά το ίδρυμα - τα ιδρύματα και το μήνυμα - τα μηνύματα

Τα ουσιαστικά σε -σιμο σχηματίζουν την ονομαστική του πληθυντικού σε -σίματα

π.χ. το δέσιμο - τα δεσίματα

Τα ουσιαστικά σε -ας, -ος και -ως σχηματίζουν την ονομαστική πληθυντικού σε -τα.

π.χ. το κρέας - τα κρέατα

το γεγονός - τα γεγονότα

το φως - τα φώτα

Τα ουσιαστικά σε -ον, -αν και -εν σχηματίζουν την ονομαστική του πληθυντικού σε -οντα, -αντα, -εντα.

π.χ. το προϊόν - τα προϊόντα

το σύμπαν - τα σύμπαντα

το φωνήεν - τα φωνήεντα

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα παρακάτω ουσιαστικά στην ονομαστική πτώση στον αριθμό που βρίσκονται.

α) τον άνθρωπο → .....

β) της φωλιάς → .....

γ) των υπουργών → .....



2. Να μεταφέρεις τα παρακάτω ουσιαστικά στον άλλο αριθμό.

<u>Ενικός αριθμός</u>	<u>Πληθυντικός αριθμός</u>
α) .....	τα μολύβια
β) η απάντηση	.....
γ) .....	οι ηθοποιοί
δ) .....	οι σταχόνες
ε) ο μπαμπάς	.....
στ) το χρώμα	.....
ζ) .....	η εκπομπή

### Αλφαβητική σειρά

Στα λεξικά, στις εγκυκλοπαίδειες, στις ατζέντες, στους καταλόγους κ.α. οι λέξεις δε γράφονται τυχαία αλλά κατ' αλφαβητική σειρά. Πρώτα γράφονται οι λέξεις που αρχίζουν από άλφα, μετά αυτές που αρχίζουν από βήτα κλπ.

π.χ. αρχίζω, βόδι, γάτα, δάσος

Οι λέξεις που αρχίζουν από το ίδιο γράμμα γράφονται πάλι κατ' αλφαβητική σειρά. Αυτή τη φορά όμως λαμβάνουμε υπόψη το δεύτερο γράμμα των λέξεων.

π.χ. κάτω, κεράσι, κλήμα, κότα, κύμα

Εάν και το δεύτερο γράμμα των λέξεων είναι ίδιο, τότε κοιτάζουμε το τρίτο γράμμα, το τέταρτο κλπ.

π.χ. γαβγίζω, γάζα, γάλα, γάμος, γάτα

### Ασκήσεις

1. Να βάλεις τις λέξεις από το πλαίσιο στη σωστή ομάδα κατ' αλφαβητική σειρά.

σκέφτομαι, φυλακή, γέλιο, χέλι, γλυκός, σπιτόγατος, φόβος, χαλί, σάκα, χρήμα, φιλί, γόνατο, σωρός, φτωχός, γωνιά, χτενίζομαι, φασόλι, σελίδα, γείτονας, χέρι

Γ

.....,.....,.....,.....,.....

Σ

.....,.....,.....,.....,.....

Φ

.....,.....,.....,.....,.....

Χ

.....,.....,.....,.....,.....

## Τονισμός

### ❖ Ποιες λέξεις τονίζονται;

Κάθε λέξη που έχει δύο ή περισσότερες συλλαβές παίρνει τόνο.

Καμία πολυσύλλαβη λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα.

π.χ. παράθυρο, ερώτηση, παρατήρηση

Οι λέξεις που τονίζονται στην προπαραλήγουσα παίρνουν δύο τόνους όταν συνοδεύονται από τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας (μου, σου, του, της, μας, σας κλπ.)  
π.χ. Πήγαίνε στο δωμάτιό σου.



### ❖ Ποιες λέξεις δεν τονίζονται;

Οι μονοσύλλαβες λέξεις δεν τονίζονται.

π.χ. και, τι, το, θα, φως

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι και τονίζονται:

α) Οι μονοσύλλαβες λέξεις που και πως, όταν ρωτάμε και στις φράσεις πού και πού, πώς και πώς

β) ο διαζευκτικός σύνδεσμος ή

Θεωρούνται μονοσύλλαβες και δεν τονίζονται οι λέξεις που έχουν δύο φωνήεντα τα οποία προφέρονται σαν μια συλλαβή.

π.χ. ποιος, πια, πιο, γιος κ.ά.

Οι λέξεις που γράφονται ολόκληρες με κεφαλαία γράμματα δεν τονίζονται.

π.χ. ΑΘΗΝΑ, ΚΑΛΗΜΕΡΑ κλπ.

❖ Που μπαίνει ο τόνος;

Ο τόνος μπαίνει πάντα στα φωνήεντα.

Όταν το πρώτο γράμμα μιας λέξης είναι κεφαλαίο, ο τόνος μπαίνει αριστερά και πάνω από το κεφαλαίο γράμμα.

π.χ. Όλγα, Έλενα, Άρτα

Στους δίφθογγους ο τόνος μπαίνει πάνω από το πρώτο φωνήεν.

π.χ. νεράιδα, κορόιδο, κελάηδησαν

Στους καταχρηστικούς δίφθογγους ο τόνος μπαίνει πάνω από το πρώτο φωνήεν.

π.χ. δουλειά, πιάνο, μοιάζουν

Στους συνδυασμούς αυ και ευ ο τόνος μπαίνει πάνω από το δεύτερο φωνήεν.

π.χ. αύριο, εύκολα

Στα δίψηφα φωνήεντα ο τόνος μπαίνει πάνω από το δεύτερο φωνήεν.

π.χ. είναι, τούρτα, αίθουσα, οίκος

## Ασκήσεις

1. Να βάλεις τόνους όπου χρειάζεται στις παρακάτω λέξεις:

α) ανθρωποι    β) οικογενεια    γ) Αρης    δ) γιατί    ε) τουλιπα  
στ) ποιημα    ζ) παιδιατρος    η) ΠΑΝΤΑ    θ) θαυμα    ι) ποια

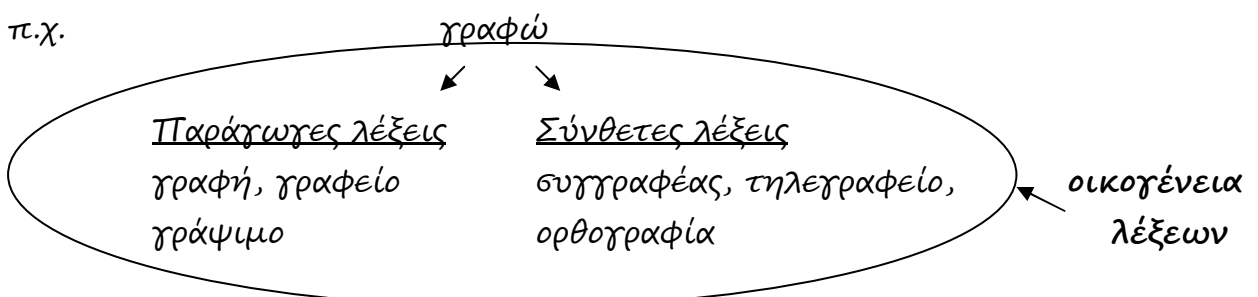
4

Δεν είναι τρελοί οι δίδυμοι.

## Οικογένειες λέξεων

Όλες οι λέξεις, παράγωγες ή σύνθετες που γίνονται από μία λέξη λέγονται συγγενικές λέξεις. Οι συγγενικές λέξεις αποτελούν όλες μαζί μια οικογένεια λέξεων.

π.χ.



## Ασκήσεις

1. Να βάλεις τις λέξεις στην οικογένεια που ανήκουν.

πεζοδρόμιο, ταξιδεύω, παραγορά,  
πολυταξιδεμένος, ψαράς, δρομέας,  
ταξιδιώτης, ταχυδρόμος, ψαρόσουπα,  
δρομολόγιο, ψαρεύω, καλοτάξιδος,  
διαδρομή, ταξιδιωτικός, ψάρεμα



ψάρι

ταξίδι

δρόμος

.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

2. Να σχηματίσεις οικογένειες λέξεων για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις.

κήπος: .....

.....

σπίτι: .....

.....



Αγαπητό μου ημερολόγιο

Κύρια ονόματα ή ουσιαστικά βλ. σελ. 8

Η δομή της πρότασης βλ. σελ. 5

### Τα βοηθητικά ρήματα έχω και είμαι

Τα ρήματα έχω και είμαι λέγονται βοηθητικά, γιατί μας βοηθούν να σχηματίσουμε τους χρόνους: παρακείμενο, υπερσυντέλικο και συντελεσμένο μέλλοντα.

## είμαι

	Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
Εγώ	είμαι	ήμουν	θα είμαι
Εσύ	είσαι	ήσουν	θα είσαι
Αυτός	είναι	ήταν	θα είναι
Εμείς	είμαστε	ήμαστε	θα είμαστε
Εσείς	είστε	ήσαστε	θα είστε
Αυτοί	είναι	ήταν	θα είναι

## έχω

	Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
Εγώ	έχω	είχα	θα έχω
Εσύ	έχεις	είχες	θα έχεις
Αυτός	έχει	είχε	θα έχει
Εμείς	έχουμε	είχαμε	θα έχουμε
Εσείς	έχετε	είχατε	θα έχετε
Αυτοί	έχουν	είχαν	θα έχουν



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Το ρήμα είμαι όταν αναφέρεται στο παρόν (τώρα) και στο μέλλον γράφεται με ει.

π.χ. είμαι, θα είναι κλπ.

Στο παρελθόν (χτες) γράφεται με η.

π.χ. ήμουν, ήμαστε κλπ.



## Η φίλη μας η Αργυρώ.

### Οι φωνές των ρημάτων

Τα ρήματα κλίνονται ανάλογα με τη φωνή στην οποία ανήκουν. Φωνές είναι οι ομάδες στις οποίες χωρίζονται τα ρήματα ανάλογα με την κατάληξή τους στο α' πρόσωπο του ενικού αριθμού.

Οι φωνές είναι δύο: η ενεργητική και η παθητική.

## Ενεργητική φωνή

Στην ενεργητική φωνή ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν σε -ω στον ενεστώτα.

π.χ. πίνω, γελώ, διαβάζω κλπ.

## Παθητική φωνή

Στην παθητική φωνή ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν σε -μαι στον ενεστώτα.

π.χ. κάθομαι, κρύβομαι, πλένομαι.

Τα περισσότερα ρήματα σχηματίζονται και στις δυο φωνές.  
π.χ. κόβω - κόβομαι



## Ενεστώτας ενεργητικής και παθητικής φωνής

Ενεστώτας			
Ενεργητική φωνή		Παθητική φωνή	
Εγώ	πλένω	Εγώ	πλένομαι
Εσύ	πλένεις	Εσύ	πλένεσαι
Αυτός	πλένει	Αυτός	πλένεται
Εμείς	πλένουμε	Εμείς	πλενόμαστε
Εσείς	πλένετε	Εσείς	πλένεστε
Αυτοί	πλένουν	Αυτοί	πλένονται



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

- Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τις κατάληξεις - με και -μαι. Την κατάληξη -με την χρησιμοποιούμε στο εμείς, ενώ την κατάληξη -μαι την χρησιμοποιούμε στο εγώ.  
π.χ. εμείς ντύνουμε - εγώ ντύνομαι  
εμείς λούζουμε - εγώ λούζομαι

- Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τις κατάληξεις -τε και -ται. Την κατάληξη -τε την χρησιμοποιούμε στο εσείς, ενώ την κατάληξη -ται την χρησιμοποιούμε στο αυτός, αυτή, αυτό.

π.χ. εσείς ντύνετε - αυτός ντύνεται  
εσείς λούζετε - αυτή λούζεται

- Όλα τα ρήματα που τελειώνουν σε -ω γράφονται με ω.
- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ώνω και -ώνομαι γράφονται με -ω.

π.χ. απλώνω, σηκώνω, σηκώνομαι κλπ.

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -αίνω και -αίνομαι γράφονται με -αι.

π.χ. πηγαίνω, κατεβαίνω, ζεσταίνομαι

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : μένω, δένω, πλένω αλλά και τα σύνθετά τους (παραμένω, ξεπλένω, ξεδένω κλπ.)

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -έρνω και -έρνομαι γράφονται με -ε.

π.χ. φέρνω, γέρνω, δέρνω, βέρνομαι κλπ.

Ε ξ α ι ρ ε ί τ α ι τ ο π α ί ρ ν ω .

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -εύω και -εύομαι γράφονται με -ευ.

π.χ. δουλεύω, παχιδεύω, ψαρεύω, μαζεύομαι

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : κλέβω και βέβομαι

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -άβω γράφονται με -β.

π.χ. σκάβω, ράβω

Ε ξ α ι ρ ε ί τ α ι τ ο π α ύ ω

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ίζω και -ίζομαι γράφονται με -ι.

π.χ. αρχίζω, βαδίζω, αγωνίζομαι

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : δακρύζω, σφύζω, αναβλύζω, συγχύζω, δανείζω, αθροίζω, πήζω, πρήζω κ.ά.

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε:
  - ίνω και -ίνομαι: πίνω, δίνω, κρίνω, γίνομαι
  - ήνω και -ήνομαι: βήνω, στήνω, αφήνω, ψήνομαι
  - είνω και -είνομαι: κλείνω, κλείνομαι
  - ύνω και -ύνομαι: λύνω, λύνομαι, μολύνω, διευθύνω, μεγεθύνω
- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ιάζω και -ιάζομαι γράφονται με -ι.
  - π.χ. τεμπελιάζω, κοπιιάζω, αγκαλιάζομαι
  - Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α :** αδειιάζω, μονοιάζω, μοιάζω, νοιάζομαι, χρειιάζομαι κ.ά.

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα ρήματα από το πλαίσιο στη σωστή στήλη.

κοιμάμαι, αγγίζω, ξύνω, ψήνομαι, αφήνω, ράβω,  
σκέφτομαι, σκουπίζω, χτενίζομαι, βάφομαι, σηκώνω, πληγώνομαι

### Ενεργητική φωνή

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

### Παθητική φωνή

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

3. Να συμπληρώσεις τα κενά με -με ή -μαι.

- Έρχο..... να δού..... μαζί τον αδώνα.
- Πήγα..... όλοι μαζί να αγοράσου..... ρούχα.
- Θα εί..... απέναντι. Πρέπει να βρού..... και τους άλλους.

4. Να συμπληρώσεις τα κενά με -τε ή -ται.

- Το ιατρείο βρίσκε..... κοντά στην πλατεία.
- Από εδώ που καθόμασ..... φαίνε..... το γήπεδο.
- Μη μιλά..... δυνατά, γιατί κοιμά..... το μωρό.



## Αντίθετα

Οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία, δηλαδή εντελώς διαφορετική, λέγονται **αντίθετες λέξεις** ή **αντίθετα**.

π.χ. μαύρο – άσπρο, ψηλός – κοντός, κρύο – ζέστη

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις δίπλα από κάθε λέξη την αντίθετή της.

φτωχός .....	πίσω .....
εχθρός .....	ζεστός.....
φως .....	πηγαίνω .....

2. Συμπλήρωσε Σ (Σωστό) ή Λ (Λάθος) για τα παρακάτω ζευγάρια αντίθετων λέξεων.

α) όμορφος – ωραίος (...)	β) νύχτα – μέρα (...)
γ) κοντά – μακριά (...)	δ) μισώ – αγαπώ (...)
ε) φασαρία – ησυχία (...)	στ) δουλειά – εργασία (...)

## Σύνθετες λέξεις

Η λέξη που δημιουργείται αν ενώσουμε δύο απλές λέξεις λέγεται **σύνθετη**. Κάθε λέξη που δεν είναι σύνθετη είναι **απλή**.

π.χ. παιδί (απλή λέξη)

πλούσιος + παιδί → πλουσιόπαιδο (σύνθετη λέξη)

Οι απλές λέξεις που ενώνονται λέγονται **συνθετικά**.

π.χ. βουνό + κορφή → βουνοκορφή

(απλή) (απλή) (σύνθετη)



α' συνθετικό



β' συνθετικό



### **Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!**

Πολλές φορές κατά τη σύνθεση δύο λέξεων γίνεται κάποια αλλαγή. Τα δύο συνθετικά ενώνονται με το φωνήεν ο.

π.χ. μπαλκόνι + πόρτα → μπαλκονόπορτα

## Ασκήσεις

1. Να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις ενώνοντας τις παρακάτω λέξεις.

- α) χελιδόνη + φωλιά .....  
β) γλυκός + ξινός .....  
γ) κουμπί + τρύπα .....  
δ) τρέμω + σβήνω .....

2. Να γράψεις τα συνθετικά των παρακάτω λέξεων.

- α) ψαρόβαρκα ..... + .....  
β) βελιδοδείκτης ..... + .....  
γ) αγριόχοιρος ..... + .....  
δ) βατραχοπέδιλα ..... + .....

3. Να ξαναγράψεις τις παρακάτω προτάσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες φράσεις με τις κατάλληλες σύνθετες λέξεις.

α) Ήταν ένας γέρος με γκριζα μαλλιά και μαύρα μάτια.

.....

β) Η Φωτεινή είναι ψηλή και λιγνή.

.....

γ) Ο δρόμος είναι στενός και μακρύς.

.....



## Τα παιδικά μου παιχνίδια

### Τα ουσιαστικά (γενική πτώση)

Όπως έχουμε πει, οι διάφορες μορφές που παίρνει το ουσιαστικό όταν κλίνεται λέγονται πτώσεις. Οι πτώσεις των ουσιαστικών είναι τέσσερις: η ονομαστική, η γενική, η αιτιατική και η κλητική.

Για να βρεις τα ουσιαστικά που είναι στη γενική πτώση, απάντησε στην ερώτηση «ποιανού; ποιανής; τίνος; ποιανών;».

π.χ. Ποιανού είναι αυτό το τετράδιο; - Του Νίκου.

Ποιανής είναι αυτή η τσάντα; - Της Αλίκης.

Τίνος είναι το καρότσι; - Του μωρού.

Ποιανών είναι τα φορέματα; - Των κοριτσιών.

## Τα άρθρα της γενικής

Γένος	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
αρσενικό	του επιβάτη	των επιβατών
θηλυκό	της συλλογής	των συλλογών
ουδέτερο	του σαλονιού	των σαλονιών



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Όλα τα ουσιαστικά (αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα) σχηματίζουν τη γενική του πληθυντικού σε *-ων*.  
π.χ. των φρουρών, των χωρών, των κουτιών

Όλα τα αρσενικά σχηματίζουν τη γενική του ενικού χωρίς το τελικό *-ς* της ονομαστικής.  
π.χ. ο αγώνας – του αγώνα  
ο φρουρός – του φρουρού

Όλα τα θηλυκά σχηματίζουν τη γενική του ενικού προσθέτοντας ένα *-ς* στην ονομαστική του ενικού.

π.χ. η χαρά – της χαράς  
η τέχνη – της τέχνης

Τα ουδέτερα σε *-ος* στη γενική του πληθυντικού τονίζονται στη λήγουσα.

π.χ. το δάσος – των δασών  
το έδαφος – των εδαφών

Τα ουδέτερα σε *-μα*, *-ας*, *-ος* και *-ως* στη γενική του πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα.

π.χ. το σώμα – των σωμάτων  
το κρέας – των κρεάτων  
το γεγονός – των γεγονότων  
το φως – των φώτων

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τη γενική του ενικού και του πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών.

Ονομαστική ενικού	γενική ενικού	γενική πληθυντικού
α) ο άνθρωπος	.....	.....
β) το κουδούνι	.....	.....
γ) η εφημερίδα	.....	.....
δ) η συνταγή	.....	.....
ε) ο χωριό	.....	.....

2. Να ξαναγράψεις τις παρακάτω φράσεις όπως το παράδειγμα.

α) Το χρώμα του σπιτιού.	Το χρώμα των σπιτιών.
β) Οι παίκτες της ομάδας.	.....
γ) Τα χωράφια του αγρότη.	.....
δ) Το φως του κεριού.	.....
ε) Το άρωμα του καφέ.	.....

3. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων με το κατάλληλο ουσιαστικό από το πλαίσιο, γράφοντάς το στη γενική (ενικού ή πληθυντικού) μαζί με το άρθρο του.

το κοπάδι, η μητέρα, η διακοπή, το δόντι, το μοσχάρι,  
το καράβι, ο μαθητής, ο δρόμος

- α) Το κρέας ..... είναι πολύ νόστιμο.  
β) Οι ημέρες ..... σε λίγο τελειώνουν.  
γ) Σήμερα δίνονται οι έλεγχοι .....  
δ) Ο σκύλος του βοσκού είναι φύλακας ..... του.  
ε) Οι ταχυδρόμοι ξέρουν τα ονόματα όλων .....  
στ) Μερικά δελφίνια ακολουθούσαν την πορεία ..... μας.  
ζ) Το βούρτσισμα ..... πρέπει να γίνεται καθημερινά.  
η) Το Μάιο γιορτάζουμε τη γιορτή .....

## Τα επίθετα

Οι λέξεις που συνοδεύουν τα ουσιαστικά και μας δίνουν πληροφορίες γι' αυτά, δηλαδή φανερώνουν τι λογής είναι, λέγονται επίθετα.

π.χ. Ο αυστηρός δάσκαλος.

Τα επίθετα δεν τα βρίσκουμε ποτέ μόνα τους στο λόγο. Πάντα συνοδεύουν και προσδιορίζουν κάποιο ουσιαστικό.

Τα επίθετα έχουν τρία γένη: αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο.

Κάθε επίθετο μπορεί να σχηματιστεί και στα τρία γένη!!!

π.χ. ο καλός (αρσενικό), η καλή (θηλυκό), το καλό (ουδέτερο)



Τα επίθετα κλίνονται, όπως και τα ουσιαστικά, και στους δύο αριθμούς και σε όλες τις πτώσεις.

Τα επίθετα βρίσκονται στο ίδιο γένος, στην ίδια πτώση και στον ίδιο αριθμό με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.

π.χ. οι ισχυροί άνεμοι  
της έξυπνης γυναίκας  
τα μεγάλα σπίτια

Τα επίθετα, όταν κλίνονται, τονίζονται στην ίδια συλλαβή που τονίζεται η ονομαστική του αρσενικού.

π.χ. ο ωραίος  
του ωραίου  
τον ωραίο } τονίζεται στην παραλήγουσα



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ικός, -ική, -ικό γράφονται με ι.

π.χ. μικρούτσικος, μικρούτσικη, μικρούτσικο

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : δανεικός, θηλυκός, γλυκός

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ιμος, -ιμη, -ιμο γράφονται με ι.

π.χ. νόστιμος, νόστιμη, νόστιμο

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : άσχημος, διάσημος, έρημος, επίσημος, περίφημος, έτοιμος, πρόθυμος, εύθυμος, ανώνυμος, επώνυμος κ.ά.

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ίνος, -ίνη, -ίνο γράφονται με ι.

π.χ. ξύλινος, ξύλινη, ξύλινο

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : φτηνός, ελεεινός, σκοτεινός, βορεινός, ανεύθυνος, επικίνδυνος κ.ά.

Τα επίθετα σε -αίος, -αία, -αίο γράφονται με αι.

π.χ. ωραίος, ωραία, ωραίο

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : νέος, ανίδεος, υπόχρεος

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ωπός, -ωπή, -ωπό και -ωτός, -ωτή, -ωτό γράφονται με ω.

π.χ. κοκκινωπός, κοκκινωπή, κοκκινωπό

στρωτός, στρωτή, στρωτό

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -λέος, -λέα, -λέο γράφονται με ε.

π.χ. ρωμαλέος, ρωμαλέα, ρωμαλέο

Ε ξ α ι ρ ε ί τ α ι τ ο κ ε φ α λ α ί ο ς

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ηρός, -ηρή, -ηρό γράφονται με η.

π.χ. ζωηρός, ζωηρή, ζωηρό

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : αλμυρός, γλαφυρός, ισχυρός, αργυρός, κ.ά.

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ίσιος, -ίσια, -ίσιο γράφονται με ι.

π.χ. βουνίσιος, βουνίσια, βουνίσιο

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α : γνήσιος, ημερήσιος, ετήσιος, κ.ά.

Το θηλυκό των επιθέτων σε -ός, -ιά, -ό, γράφεται στον πληθυντικό χωρίς το ι.

π.χ. η γλυκιά - οι γλυκές

η ξανθιά - οι ξανθές

Αρκετά επίθετα σε -ός, -ιά, -ό, σχηματίζουν τα θηλυκά σε -ιά και σε -ή.

π.χ. η ξανθιά - η ξανθή

η κακιά - η κακή

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ύς, -ιά, -ύ διατηρούν το υ της κατάληξης μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού του αρσενικού και ουδέτερου γένους. Στις άλλες πτώσεις γράφονται με ι.

π.χ. ο βαθύς – (του βαθιού) – το βαθύ- βαθύ  
το βαθύ – (του βαθιού) – το βαθύ- βαθύ  
οι βαθιοί – οι βαθιές – τα βαθιά

Τα επίθετα που τελειώνουν σε -ής, -ιά, -ί διατηρούν το η της κατάληξης μόνο στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική του ενικού του αρσενικού γένους. Στις άλλες πτώσεις γράφονται με ι.

π.χ. ο σταχτής – (του σταχτιού) – το σταχτή – σταχτή  
οι σταχτιοί – οι σταχτιές – τα σταχτιά

### Τα παραθετικά των επιθέτων

Το επίθετο δε φανερώνει απλώς κάποιο χαρακτηριστικό γνώρισμα που έχει ένα ουσιαστικό, αλλά και σε πιο βαθμό σε σύγκριση με άλλα ουσιαστικά που έχουν το ίδιο γνώρισμα. Για να συγκρίνουμε δυο ουσιαστικά, υπάρχουν δύο τρόποι.

#### 1<sup>ος</sup> τρόπος

Προσθέτουμε στο επίθετο την κατάληξη -ότερος, -ότερη, -ότερο ή -ύτερος, -ύτερη, -ύτερο και βάζουμε δίπλα του τη λέξη από.

π.χ. Ο Δήμος είναι ψηλότερος από τον Τάσο.

Η μητέρα είναι μεγαλύτερη από τη θεία.

Το γραφείο μου είναι μικρότερο από της αδερφής μου.

#### 2<sup>ος</sup> τρόπος

Χρησιμοποιούμε το επίθετο όπως είναι, χωρίς να το αλλάξουμε, αλλά πριν από αυτό βάζουμε το επίρρημα πιο.

π.χ. Ο Δήμος είναι πιο ψηλός από τον Τάσο.

Η μητέρα είναι πιο μεγάλη από τη θεία.

Το γραφείο μου είναι πιο μικρό από της αδερφής μου.

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τους δύο τρόπους και να χρησιμοποιούμε το επίρρημα πιο μαζί με την κατάληξη - ότερος.

Δηλαδή είναι λάθος να λέμε: πιο ψηλότερος, πιο μεγαλύτερος, πιο μικρότερο!!!!

Το σωστό είναι : ψηλότερος ή πιο ψηλός, μεγαλύτερος ή πιο μεγάλος, μικρότερο ή πιο μικρό!!!



## Ασκήσεις

1. Να υπογραμμίσεις τα επίθετα στο κείμενο και μετά να τα γράψεις στα 3 γένη.

Τα τελευταία χρόνια ο Παναγιώτης ζει μαζί με την οικογένειά του. Πριν από αρκετά χρόνια οι γονείς του αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες και πήραν τη μεγάλη απόφαση να μεταναστεύσουν αναζητώντας μια καλύτερη ζωή.

Αρσενικό

Θηλυκό

Ουδέτερο

.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

2. Να ξαναγράψεις τις παρακάτω προτάσεις αλλάζοντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με το κατάλληλο επίθετο.

α) Αυτό το βάζο είναι από ψηλό.

.....

β) Είναι από δέρμα το σακάκι του Θωμά;

.....

γ) Τα παντζούρια του σπιτιού είναι από ξύλο;

.....



3. Να συμπληρώσεις τα κενά των προτάσεων, χρησιμοποιώντας το επίθετο της παρένθεσης, με τον πρώτο τρόπο σύγκρισης.

α) (φωτεινός)

Αυτό το δωμάτιο είναι ..... το διπλανό.

β) (απαλός)

Αυτή η κουβέρτα είναι ..... τη δική μου.

γ) (βαρύ)

Αυτό το κιβώτιο είναι ..... το άλλο.

4. Να ξαναγράψεις τις προτάσεις αλλάζοντας τον τρόπο σύγκρισης.

α) Αυτή η παραλία είναι καθαρότερη από αυτή που πήγαμε χτες.

β) Ο θείος μου είναι νεότερος από τον πατέρα μου.

γ) Το αεροπλάνο είναι πιο χρήγορο από το τρένο.

### Συλλαβισμός

Κάθε λέξη αποτελείται από μικρότερα γράμματα που λέγονται συλλαβές.

π.χ. πα-τέ-ρας

Ο χωρισμός μιας λέξης σε συλλαβές λέγεται συλλαβισμός.

Ο χωρισμός των λέξεων σε συλλαβές γίνεται με βάση κάποιους κανόνες, τους κανόνες συλλαβισμού.

#### Κανόνες συλλαβισμού

- Ένα φωνήεν μπορεί ν' αποτελεί μόνο του μια συλλαβή σε μια λέξη.

π.χ. ά-νε-μος, γρα-φεί-ο

- Δύο συνεχόμενα φωνήεντα χωρίζονται.

π.χ. α-ε-τός, ή-ρω-ας

- Ένα σύμφωνο, όταν βρίσκεται ανάμεσα σε δύο φωνήεντα, πηγαίνει στο δεύτερο φωνήεν.

π.χ. α-γά-πη, έ-χω

- Δύο όμοια σύμφωνα χωρίζονται.

π.χ. κόκ-κι-νο, μέ-λις-σα

- Δύο σύμφωνα δεν χωρίζονται αν αρχίζει από αυτά ελληνική λέξη.

π.χ. έ-πι-πλο, ά-στε-ρι

Αν όμως δεν αρχίζει ελληνική λέξη από αυτά τότε χωρίζονται

π.χ. πόρ-τα, στιγ-μη

- Το ίδιο συμβαίνει και όταν έχουμε τρία σύμφωνα στη σειρά. Δεν χωρίζονται όταν αρχίζει ελληνική λέξη από τα δύο πρώτα.

π.χ. α-στρα-πή, ε-χθρός

Αλλά αν δεν αρχίζει ελληνική λέξη από τα δύο πρώτα σύμφωνα, χωρίζονται.

π.χ. άν-θρω-πος, Νο-έμ-βρι-ος

- Τα δίψηφα φωνήεντα (αι, ει, οι, ου, υι), οι σύνδεσμοι αυ και ευ, τα δίψηφα σύμφωνα (μπ, ντ, γκ, τα, τζ), οι δίφθογγοι (αη, οη, άι, όι) και οι καταχρηστικοί δίφθογγοι (ια, ιο, ιου, ειος, εια, ειω, οιος, οια, οιο, υα, υου) δε χωρίζονται.

π.χ. παι-δεί-α, ναυ-τι-κό, τα-μπέ-λα, κε-λαη-δά, κά-ποιος, λα-λιά, γυά-λα, στα-χουό



Οι σύνθετες λέξεις χωρίζονται όπως και οι απλές!!!

π.χ. κα-τέ-χω, ε-πί-λο-γος

### Ονομασία λέξεων

(ανάλογα με των αριθμό των συλλαβών)

Ανάλογα με τον αριθμό των συλλαβών τους, οι λέξεις χωρίζονται σε :

α) μονοσύλλαβες (αυτές που έχουν μια συλλαβή)

π.χ. και, με, ναι

β) δισύλλαβες (αυτές που έχουν δύο συλλαβές)

π.χ. ό-χι, μέ-σα, πι-κρός

γ) τρισύλλαβες (αυτές που έχουν τρεις συλλαβές)

π.χ. κα-ρέ-κλα, γρα-φεί-ο

δ) πολυσύλλαβες (αυτές που έχουν περισσότερες από τρεις συλλαβές)

π.χ. πο-δή-λα-το, φω-το-γρα-φεί-α

### Ονομασία συλλαβών

Η τελευταία συλλαβή μιας λέξης λέγεται λήγουσα.

Η προτελευταία συλλαβή λέγεται παραλήγουσα.

Η Τρίτη συλλαβή από το τέλος λέγεται προπαραλήγουσα.



## Στη νέα μας γειτονιά

Οικογένειες λέξεων βλέπε σελ. 19

## Σπίτι με κήπο

### Η απόστροφος

Πολλές φορές, όταν μιλάμε ή όταν γράφουμε, θέλουμε να πούμε κάποιες λέξεις πιο σύντομα και γι' αυτό «κόβουμε» κάποια γράμματα. Όταν μιλάμε, κόβουμε αυτό το γράμμα χωρίς να χρειαστεί να κάνουμε τίποτα άλλο. Όταν γράφουμε όμως, πρέπει να το δείξουμε κιόλας. Γι' αυτό όταν χάνεται το γράμμα μιας λέξης, στη θέση του μπαίνει ένα σημαδάκι που λέγεται απόστροφος. Μ' αυτό τον τρόπο ακούγονται καλύτερα οι λέξεις.

π.χ. Σ' ευχαριστώ για την πρόσκληση αλλά δε θα 'ρθω.

Περιμένω ν' ακούσω τη δικαιολογία σου.

Πότε χρησιμοποιούμε την απόστροφο;

- Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν, η πρώτη λέξη χάνει το τελικό της φωνήεν και στη θέση του μπαίνει απόστροφος. Το φαινόμενο αυτό λέγεται **έκθλιψη**.

π.χ. για αυτό – γι' αυτό

θα ακούσω – θ' ακούσω

- Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η επόμενη λέξη αρχίζει από σύμφωνο, η πρώτη λέξη χάνει το τελικό της φωνήεν και στη θέση του μπαίνει απόστροφος. Το φαινόμενο αυτό λέγεται **αποκοπή**.

π.χ. δώσε μου – δωσ' μου

κόψε το – κόψ' το

- Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν, η δεύτερη λέξη χάνει το αρχικό της φωνήεν και στη θέση του μπαίνει απόστροφος. Το φαινόμενο αυτό λέγεται **αφαίρεση**.

π.χ. το έφερα – το 'φερα

μου έδωσε – μου 'δωσε



Το και είναι η μοναδική λέξη που χάνει γράμμα χωρίς να πάρει απόστροφο και γίνεται κι μπροστά από φωνήεν.

π.χ. και άλλο – κι άλλο  
και εκείνη – κι εκείνη

Το μέσα παθαίνει έκθλιψη.

π.χ. μέσα από – μεσ' από

Όταν όμως παθαίνει αποκοπή, γράφεται με τελικό -ς και χωρίς απόστροφο.

π.χ. μέσα στο σπίτι – μες στο σπίτι

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις πιο σύντομα τις παρακάτω λέξεις, βάζοντας απόστροφο όπου χρειάζεται.

- α) που έχεις - .....
- β) στα άρματα - .....
- γ) το άφησα - .....
- δ) και εμένα - .....
- ε) από όλα - .....
- στ) άσε τα - .....
- ζ) το έκλεισα - .....
- η) πάρε το - .....
- θ) μέσα στα - .....
- ι) μέσα από - .....

2. Να γράψεις τις παρακάτω λέξεις όπως ήταν πριν μπει η απόστροφος.

- α) σου 'στρωσα - .....
- β) σ' άκουσα - .....
- γ) μεσ' από - .....
- δ) ξύσ' το - .....
- ε) μου 'λειψες - .....

## Συνώνυμα

Οι λέξεις που προφέρονται διαφορετικά, αλλά έχουν την ίδια περίπου σημασία λέγονται συνώνυμα ή συνώνυμες λέξεις.

π.χ. ίδιος – όμοιος

σπίτι – κατοικία

Τα συνώνυμα εκφράζουν το ίδιο νόημα αλλά έχουν κάποιες μικρές διαφορές μεταξύ τους. Γι' αυτό πρέπει κάθε φορά να βρίσκουμε ποια από τις συνώνυμες λέξεις ταιριάζει καλύτερα σ' εκείνο που θέλουμε να πούμε.

π.χ. καρέκλα – κάθισμα

Η καρέκλα είναι ένα είδος επίπλου στο οποίο καθόμαστε, ενώ με τη λέξη κάθισμα εννοούμε την καρέκλα, την πολυθρόνα ή οτιδήποτε άλλο στο οποίο μπορούμε να καθίσουμε.

### Παραδείγματα συνωνύμων

κανονικός – φυσικός, φυσιολογικός, ομαλός, σωστός, ορθός

κύκλος – δακτύλιος, ρόδα, στεφάνι, στρογγυλό

βαδίζω – περπατώ, βηματίζω, προχωρώ, πορεύομαι

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις συνώνυμες λέξεις για τα παρακάτω ουσιαστικά.

α) φόβος - .....

β) καβγάς - .....

γ) κόρη - .....

2. Να γράψεις συνώνυμες λέξεις για τα παρακάτω επίθετα.

α) γοργός - .....

β) γερός - .....

3. Να γράψεις συνώνυμα για τα παρακάτω ρήματα.

α) φεύγω - .....

β) γυρίζω - .....

γ) καταστρέφω - .....

# 10 Γάτος από σπίτι ζητά νέα οικογένεια

## Το αόριστο άρθρο

Οι λέξεις που μπαίνουν μπροστά από τα ονόματα και δεν ορίζουν κάτι συγκεκριμένο, δηλαδή κάποιου πρόσωπο, ζώο η πράγμα, αλλά φανερώνουν κάτι αόριστο λέγονται **αόριστα άρθρα**.

Τα αόριστα άρθρα είναι τα εξής: **ένας, μια, ένα**.

π.χ. Ήρθε **ένας** κύριος και σε ζήτησε.

Χτες πήγαμε σε **μια** πολύ καλή ταβέρνα.

Το αόριστο άρθρο δε μένει πάντα το ίδιο σε όλες τις πτώσεις. Αλλάζει και παρουσιάζεται με διάφορες μορφές.

### κλίση του αόριστου άρθρου

Πτώσεις	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ονομαστική	ένας	μια	ένα
γενική	ενός	μιας	ενός
αιτιατική	ένα(ν)	μια	ένα
κλητική	-	-	-

Τα αόριστα άρθρα δεν έχουν κλητική πτώση και δεν έχουν πληθυντικό αριθμό.

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τα αόριστα άρθρα **ένας, μια, ένα** με τα αριθμητικά **ένας, μία, ένα**.

π.χ. Τηλεφώνησε **μια** κυρία. (μια - αόριστο άρθρο)

Αγόρασα **μία** τσάντα. (μία - αριθμητικό)



## Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Το αόριστο άρθρο **ένας** διατηρεί το τελικό **-ν** στην αιτιατική όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή από κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

π.χ. **έναν** άνθρωπο, **έναν** κύριο, **έναν** ψαρά



## Ασκήσεις

1. Να γράψεις μπροστά από ουσιαστικά τον κατάλληλο τύπο του αόριστου άρθρου.

α) ..... λαχός

β) ..... κιθάρας

γ) ..... βιολί

δ) ..... δίσκο

ε) ..... φίλη

στ) ..... τροχονόμου

2. Να ξαναγράψεις τις προτάσεις αλλάζοντας το οριστικό άρθρο με τον κατάλληλο τύπο του αόριστου άρθρου.

α) Το μωρό κλαίει.

.....

β) Με τσίμπησε η μέλισσα.

.....

γ) Οι φωνές του παιδιού ακούστηκαν από μακριά.

.....

3. Να υπογραμμίσεις στο κείμενο όλες τις μορφές του αόριστου άρθρου.

Ένα απόγευμα η Αλέκα πήγε για ψώνια με τις φίλες της. Πέρασαν αρκετές ώρες στα μαγαζιά και μετά κάθισαν σε μια καφετέρια να πιουν κάτι. Εκεί συνάντησαν ένα συμμαθητή τους, ο οποίος τους πρότεινε να πάνε να δουν μια καινούρια ταινία. Τα κορίτσια δέχτηκαν και ξεκίνησαν για το βινεμά.

## Τα ουσιαστικά

### (η αιτιατική και η κλητική πτώση)

Όπως έχουμε αναφέρει οι πτώσεις είναι τέσσερις: η ονομαστική, η γενική, η αιτιατική και η κλητική.

Για να βρεις τα ουσιαστικά που είναι σε αιτιατική πτώση, απάντησε στην ερώτηση «ποιον; ποια; ποιο; ποιους; ποιες; ποια; τι;»

π.χ. Ποιον άκουσες να φωνάζει; - Τον Ανέστη.

Ποια μέρα τα πάμε στο γιατρό; - Την Παρασκευή.

Ποιο τετράδιο είναι δικό σου; - Το κόκκινο.

Τι κοιτάζεις; - Τον ουρανό.

### Τα άρθρα της αιτιατικής

Γένος	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
αρσενικό	το(ν)	τους
θηλυκό	τη(ν)	τις
ουδέτερο	το	τα



Την κλητική πτώση τη χρησιμοποιούμε όταν καλούμε ή προσφωνούμε κάποιον.

π.χ. Παιδιά, ελάτε μέσα γρήγορα.

Έλλη, διάβασε αυτό το κείμενο.

Τάσο, σε ζητάνε στο τηλέφωνο.

Το οριστικό και το αόριστο άρθρο δεν έχουν κλητική πτώση.



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Όλα τα αρσενικά σχηματίζουν την αιτιατική και την κλητική του ενικού χωρίς το τελικό -ς της ονομαστικής.  
π.χ. ο άνδρας - τον άνδρα - άνδρα

Όλα τα θηλυκά σχηματίζουν την αιτιατική και την κλητική του ενικού και του πληθυντικού όμοια με την ονομαστική.

π.χ. η χαρά - τη χαρά - χαρά

Όλα τα θηλυκά έχουν κατάληξη -ες στην αιτιατική και την κλητική του πληθυντικού.

π.χ. τις μητέρες - μητέρες

Όλα τα θηλυκά σε -ος έχουν κατάληξη -ους στην αιτιατική και την κλητική πληθυντικού.

π.χ. οι είσοδοι - τις εισόδους

Τα ουδέτερα σε -ος έχουν κατάληξη -η στην αιτιατική και την κλητική του πληθυντικού.

π.χ. τα κράτη - κράτη

τα δάση - δάση

Όλα τα ουδέτερα σχηματίζουν την αιτιατική και την κλητική του ενικού και του πληθυντικού όμοια με την ονομαστική.

π.χ. το βιβλίο - τα βιβλία - βιβλία

τα παιδιά - τα παιδιά - παιδιά

Το οριστικό άρθρο διατηρεί το τελικό - ν στην αιτιατική του ενικού στο αρσενικό και στο θηλυκό γένος όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

π.χ. τον ελέφαντα, τον ξιφία, την καρέκλα

Το αόριστο διατηρεί το τελικό - ν στην αιτιατική του ενικού στο αρσενικό και όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

π.χ. έναν οδηγό, έναν τζίτζικα.

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τα άρθρα τον και των, που αν και ακούγονται το ίδιο, γράφονται διαφορετικά. Το τον χρησιμοποιείται στην αιτιατική του ενικού για το αρσενικό γένος, ενώ το των χρησιμοποιείται στην γενική πληθυντικού για όλα τα γένη.

τον - για έναν

των - για πολλά

π.χ. τον κηπουρό - των κηπουρών.

Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τα άρθρα την και τις, που αν και ακούγονται το ίδιο, γράφονται διαφορετικά. Το της χρησιμοποιείται στην γενική του ενικού για το θηλυκό γένος, ενώ το τις χρησιμοποιείται στην αιτιατική πληθυντικού για το θηλυκό γένος.

της - για μία

τις - για πολλές

π.χ. της πόλης - τις πόλεις

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα παρακάτω ουσιαστικά στον πληθυντικό αριθμό.

- α) τον αθλητή - .....
- β) το σώμα - .....
- γ) την πρόταση - .....
- δ) το αηδόνι - .....
- ε) τη φωλιά - .....
- στ) την αλεπού - .....

2. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων με το άρθρο της, τις, τον, ή των.
- α) Καθώς φεύγεις, πρόβλεξε το σκύλος ..... γειτόνισσας.
  - β) Η δασκάλα διορθώνει τα τετράδια ..... μαθητών.
  - γ) Το καλοκαίρι μ' αρέσει να κάθομαι στο μπαλκόνι και ν' ακούω ..... ήχο ..... κυμάτων.
  - δ) Να έχετε λύσει ..... ασκήσεις ως το τέλος ..... ώρας.

## 11 Οι ακροβάτες της θάλασσας

οικογένειες λέξεων βλέπε σελ. 19

## 12 Γη και θάλασσα

το κόμμα – τα αποσιωπητικά βλέπε σελ. 2

### Κυριολεξία και μεταφορά

Όταν οι λέξεις μιας πρότασης χρησιμοποιούνται με την πραγματική τους σημασία, τότε έχουμε κυριολεξία. Όταν όμως οι λέξεις δε χρησιμοποιούνται με την πραγματική τους σημασία, αλλά αποδίδουν μια ιδιότητα διαφορετική, που δεν υπάρχει στην πραγματικότητα, τότε έχουμε μεταφορά.

#### Κυριολεξία

*Μέθυσε από το πολύ κρασί.*

*Αγόρασε ένα χρυσό δαχτυλίδι.*

Στα παραπάνω παραδείγματα έχουμε κυριολεξία, δηλαδή έχουμε κάτι το πραγματικό, γιατί πράγματι μπορεί κάποιος να μεθύσει από κρασί ή να αγοράσει ένα χρυσό δαχτυλίδι.

#### Παραδείγματα κυριολεξίας

- α) ο αετός πετούσε με τα φτερά του ανοιχμένα.
- β) Η Ελένη έριξε κάτω το ποτήρι με το νερό.
- γ) Ο Κώστας τρώει πίτσα.

## Μεταφορά

Μέθυσε από ευτυχία.

Ο Τάκης έχει χρυσή καρδιά.

Στα παραπάνω παραδείγματα, όμως, έχουμε μεταφορά, διότι η ευτυχία δεν είναι κρασί για να μεθύσει κάποιος ούτε μπορεί κάποιος να έχει χρυσή καρδιά. Απλώς χρησιμοποιούμε τη λέξη αυτή για να δείξουμε τη μεγάλη ευτυχία που έχει κάποιος ή πόσο καλός είναι κάποιος. Με τη μεταφορά μπορούμε να αποδώσουμε πιο έντονα κάποια συναισθήματα κι έτσι να κάνουμε το λόγο μας πιο ζωντανό.

### Παραδείγματα μεταφοράς

α) Σήμερα η ομάδα πετάει.

β) Ρίξε μια ματιά στο βιβλίο.

γ) Η Αλέκα δεν τρώει κουτόχορτο, όλα τα καταλαβαίνει.

### Ασκήσεις

1. Να σημειώσεις δίπλα σε κάθε πρόταση Κ, αν είναι κυριολεξία και Μ, αν είναι μεταφορά.

α) Το άλογο τρέχει. (.....)

β) Έβαλε τα κλάματα. (.....)

γ) Ταξιδεύει με το τρένο. (.....)

δ) Ο Γιάννης φουσκώνει το μπαλόνι. (.....)

ε) Που ταξιδεύει ο νους σου; (.....)

στ) Έφαγα τούμπα. (.....)

ζ) Βάζω τα ρούχα στη ντουλάπα. (.....)

η) Έρχεται καταιγίδα. (.....)

θ) Τι κολόνια φοράς; (.....)

ι) Θα έρθεις στην εκδρομή; (.....)

## 13 Οι μικροί ταξιδιώτες ανεβαίνουν στο βουνό.

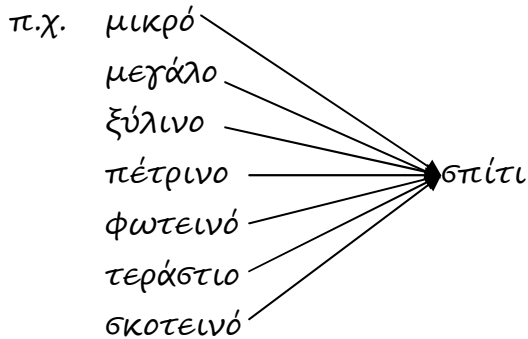
### Η λειτουργία του επιθέτου σε περιγραφικά κείμενα

Όπως έχουμε αναφέρει οι λέξεις που περιγράφουν τα ουσιαστικά λέγονται επίθετα. Τα επίθετα δεν πηγαίνουν ποτέ μόνα τους στο λόγο. Πάντα πηγαίνουν μαζί με τα ουσιαστικά, για τα οποία μας δίνουν πληροφορίες.

π.χ. Ο απέραντος ουρανός, η ωραία κοπέλα, το μεγάλο σπίτι.

Τα επίθετα χρησιμοποιούνται για να τονίσουμε κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ουσιαστικών, γι' αυτό και με κάθε ουσιαστικό μπορούν να συνδυαστούν πολλά επίθετα.

Κάθε φορά όμως ανάλογα με αυτό που θέλουμε να περιγράψουμε, χρησιμοποιούμε το κατάλληλο επίθετο.



Τι φανερώνουν τα επίθετα;

Τα επίθετα μπορεί να φανερώνουν :

χρώμα	→	Το τετράδιό σου είναι πράσινο.
μέγεθος	→	Το σπίτι μου είναι μεγάλο.
αίσθηση	→	Το λεμόνι είναι ξινό.
κατάσταση	→	Η θάλασσα είναι ήρεμη.
σχήμα	→	Η κορνίζα είναι τετράγωνη.
ύλη	→	Ο κουβάς είναι πλαστικός.
αξία	→	Αυτό το αυτοκίνητο είναι πανάκριβο.
ιδιότητα	→	Ο Γιώργος είναι φιλόδοξος άνθρωπος.

## Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσεις τα επίθετα της πρώτης στήλης με τα ουσιαστικά της δεύτερης στήλης και να σχηματίσεις μια πρόταση με το κάθε ζευγάρι.

πολύχρωμη	μαξιλάρι
κατσαρά	ζωγραφιά
μαλακό	καναπέδες
ασημένια	μαλλιά
ακριβό	κορνίζα
δερμάτινος	δαχτυλίδι

- α) .....
- β) .....
- γ) .....
- δ) .....
- ε) .....
- στ) .....

## Η παρομοίωση

Πολλές φορές χρησιμοποιούμε στο λόγο μας διάφορες εκφράσεις, τα σχήματα λόγου, που μας βοηθούν να κάνουμε το κείμενό μας πιο όμορφο.

Ένα από αυτά τα σχήματα λόγου είναι η παρομοίωση. Την παρομοίωση την χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να τονίσουμε ιδιαίτερα ένα πρόσωπο, ένα ζώο ή ένα πράγμα, να το παρομοιάσουμε ή να το συγκρίνουμε με κάποιο άλλο πολύ γνωστό το οποίο έχει την ίδια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό.

Για να κάνουμε μια παρομοίωση, χρησιμοποιούμε τις λέξεις **σαν**, **όπως**, **καθώς**, **μοιάζει με**, **όμοιος**, **παρόμοιος**.

π.χ. Ο Θοδωρής κολυμπάει γρήγορα σαν δελφίνι.

Το πρόσωπό σου είναι κόκκινο σαν παπαρούνα.

Η Αθηνά μοιάζει με την μαμά της.

Το πρόσωπό της έλαμπε όπως ο ήλιος.

Ο Αποστόλης είναι όμοιος με τον παππού του.

Έτρεμε σαν το ψάρι έξω από το νερό.

Το μωρό κοιμάται ήσυχα σαν πουλάκι.

Η λέξη **σαν** δε χρησιμοποιείται μόνο όταν θέλουμε να κάνουμε παρομοιώσεις. Πολλές φορές χρησιμοποιείται και για να δείξουμε χρόνο. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η λέξη **σαν** έχει την έννοια της λέξης **όταν**.

π.χ. Πήγαινε να ψωνίσεις και, **σαν** έρθεις, θα τα πούμε.

Τρόμαξα **σαν** σε είδα έτσι.

Και στις δύο προτάσεις η λέξη **σαν** μπορεί να αντικατασταθεί με τη λέξη **όταν**. Σε αυτή την περίπτωση δεν έχουμε παρομοίωση.





Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Η λέξη σαν διατηρεί πάντα το τελικό -ν.

## Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσεις τα επίθετα της πρώτης στήλης με τις σωστές παρομοιώσεις της δεύτερης.

σκληρό	σαν τον άνεμο
απαλό	σαν μαχαίρι
κοφτερό	σαν χελώνα
ψηλό	σαν πέτρα
γρήγορο	σαν βελούδο
αργό	σαν κυπαρίσσι

2. Να διαβάσεις προσεχτικά τις προτάσεις και να υπογραμμίσεις τις παρομοιώσεις.

- α) Είναι ελαφρύς σαν πούπουλο.
- β) Κοιμάται σαν πουλάκι.
- γ) Άσπρισε σαν πανί όταν άκουσε τα νέα.
- δ) Σαν πας στο χωριό, να δώσεις χαιρετίσματα σε όλους.
- ε) Τα σταφύλια ήταν γλυκά όπως το μέλι.
- στ) Μοιάζεις με την αδερφή σου όταν γελάς.

## 14

Πώς υιοθετήσαμε ένα κομμάτι της.

### Ουδέτερα ουδισιαστικά σε -ο

Τα ουδέτερα ουδισιαστικά σε -ο είναι οξύτονα, παροξύτονα και προπαροξύτονα.

- π.χ. νερό (οξύτονο)
- γραφείο (παροξύτονο)
- θέατρο (προπαροξύτονο)

Όλα τα οξύτονα και παροξύτονα ουδέτερα σε -ο τονίζονται σε όλες τις πτώσεις και των δύο αριθμών όπου τονίζονται στην ονομαστική του ενικού.

π.χ. το κιλό, του κιλού - τα κιλά, των κιλών

Τα προπαροξύτονα ουδέτερα σε -ο που είναι σύνθετες λέξεις τονίζονται σε όλες τις πτώσεις και των δύο αριθμών όπου τονίζονται στην ονομαστική του ενικού.

π.χ. το λυκόσκυλο, του λυκόσκυλου - τα λυκόσκυλα, των λυκόσκυλων

Όλα τα υπόλοιπα προπαροξύτονα σε -ο κατεβάζουν τον τόνο κατά μια συλλαβή στη γενική του ενικού και του πληθυντικού.

π.χ. το πρόσωπο - του προσώπου

τα πρόσωπα - των προσώπων

### Κλίση ουδέτερων ουσιαστικών σε -ο

Ενικός αριθμός				
ονομαστική	το βουνό	το πιάτο	το άτομο	το λυκόσκυλο
γενική	του βουνού	του πιάτου	του ατόμου	του λυκόσκυλου
αιτιατική	το βουνό	το πιάτο	το άτομο	το λυκόσκυλο
κλητική	- βουνό	- πιάτο	- άτομο	- λυκόσκυλο

Πληθυντικός αριθμός				
ονομαστική	τα βουνά	τα πιάτα	τα άτομα	τα λυκόσκυλα
γενική	των βουνών	των πιάτων	των ατόμων	των λυκόσκυλων
αιτιατική	τα βουνά	τα πιάτα	τα άτομα	τα λυκόσκυλα
κλητική	- βουνά	- πιάτα	- άτομα	- λυκόσκυλα



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Τα ουδέτερα ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ο γράφονται με Ο.

π.χ. το δέντρο, το άλογο, το χωριό



## Ασκήσεις

1. Να κλίνεις τα ουσιαστικά: το φυτό, το θηρίο, το άλογο.

Ενικός αριθμός			
ονομαστική			
γενική			
αιτιατική			
κλητική			
Πληθυντικός αριθμός			
ονομαστική			
γενική			
αιτιατική			
κλητική			

2. Να γράψεις την γενική ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών.

<u>Ονομαστική</u>	<u>Γενική ενικού</u>	<u>Γενική πληθυντικού</u>
α) το δέντρο	.....	.....
β) το έπιπλο	.....	.....
γ) το ζώο	.....	.....
δ) το χωριό	.....	.....
ε) το γραφείο	.....	.....

### Ουδέτερα ουσιαστικά σε -ι

Τα ουδέτερα ουσιαστικά - οξύτονα και παροξύτονα - που τελειώνουν σε -ι γράφονται με ι.

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι το βράδυ, το οξύ, το δάκρυ, το στάχυ, το δόρυ, το δίχτυ.

Ενικός αριθμός				
ονομαστική	το βράδυ	το δάκρυ	το δόρυ	το δίχτυ
γενική	του βραδιού	του δακρύου	του δόρατος	του διχτυού
αιτιατική	το βράδυ	το δάκρυ	το δόρυ	το δίχτυ
κλητική	- βράδυ	- δάκρυ	- δόρυ	- δίχτυ

Πληθυντικός αριθμός				
ονομαστική	τα βράδια	τα δάκρυα	τα δόρατα	τα δίχτυα
γενική	των βραδιών	των δακρύων	των δοράτων	των διχτυών
αιτιατική	τα βράδια	τα δάκρυα	τα δόρατα	τα δίχτυα
κλητική	- βράδια	- δάκρυα	- δόρατα	- δίχτυα

Ενικός αριθμός		
ονομαστική	το στάχυ	το οξύ
γενική	του σταχυού	του οξέως
αιτιατική	το στάχυ	το οξύ
κλητική	- στάχυ	- οξύ

Πληθυντικός αριθμός		
ονομαστική	τα στάχυα	τα οξέα
γενική	των σταχυών	των οξέων
αιτιατική	τα στάχυα	τα οξέα
κλητική	- στάχυα	- οξέα

Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ι που έχουν φωνήεν πριν από την κατάληξη παίρνουν το σύμφωνο ρ πριν από το ι σε όλες τις πτώσεις που δε τελειώνουν σε ι.

π.χ. το τσάι - του τσαγιού  
το ρολόι - του ρολογιού

Όλα τα ουδέτερα σε -ι τονίζονται στη λήγουσα στη γενική ενικού και πληθυντικού αριθμού.

π.χ. το κρασί - του κρασιού, τα κρασιά - των κρασιών  
το τραγούδι - του τραγουδιού, τα τραγούδια - των τραγουδιών

Τα ουδέτερα ουσιαστικά που είναι υποκοριστικά και έχουν κατάληξη -άκι και -ούλι δε σχηματίζουν γενική ούτε στον ενικό ούτε στον πληθυντικό αριθμό.

Ενικός αριθμός				
ονομαστική	το κρασί	το τραγούδι	το σκυλάκι	το μικρούλι
γενική	του κρασιού	του τραγουδιού	του -	του -
αιτιατική	το κρασί	το τραγούδι	το σκυλάκι	το μικρούλι
κλητική	- κρασί	- τραγούδι	- σκυλάκι	- μικρούλι

Πληθυντικός αριθμός				
ονομαστική	τα κρασιά	τα τραγούδια	τα σκυλάκια	τα μικρούλια
γενική	των κρασιών	των τραγουδιών	των -	των -
αιτιατική	τα κρασιά	τα τραγούδια	τα σκυλάκια	τα μικρούλια
κλητική	- κρασιά	- τραγούδια	- σκυλάκια	- μικρούλια

## Ασκήσεις

1. Να κλίνεις τα ουσιαστικά: το βιολί, το αστέρι, το γατάκι

Ενικός αριθμός			
ονομαστική			
γενική			
αιτιατική			
κλητική			
Πληθυντικός αριθμός			
ονομαστική			
γενική			
αιτιατική			
κλητική			

2. Να τονίσεις τις παρακάτω λέξεις.

- α) τα αγουρια      β) τα τυρια      γ) του καλοκαιριου  
 δ) των χαρτιων      ε) των φιδιων      στ) του ελαφιου

## Ορθογραφία των ρημάτων σε -ίζω και -ώνω

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ίζω γράφονται με ι.

π.χ. αρχίζω, χτενίζω, καθαρίζω

Υπάρχουν όμως και κάποια ρήματα που δε γράφονται με ι.

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι λοιπόν τα :

δακρύζω, συγχύζω, γογγύζω, κελαρύζω, αναβλύζω, κατακλύζω, δανείζω, αθροίζω, πήζω, πρήζω.

Όλα τα ρήματα στην ενεργητική φωνή έχουν κατάληξη -ω.

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ίζω διατηρούν το ι σε όλες τις λέξεις της ίδιας οικογένειας.

π.χ. γυρίζω - γυρισμός - γύρισμα  
σκαλίζω - σκάλισμα - σκαλιστήρι



Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ώνω γράφονται με δύο ω.

π.χ. τεντώνω, απλώνω, μαλώνω

Όλα τα ρήματα στην ενεργητική φωνή έχουν κατάληξη -ω.

Το ω της κατάληξης -ώνω ταξιδεύει σε όλες της λέξης της ίδιας οικογένειας.

π.χ. στρώνω - στρώμα - στρώσιμο  
ανακυκλώνω - ανακύκλωση - ανακυκλωμένο



## Ασκήσεις

1. Να σχηματίσεις από τις παρακάτω λέξεις ρήματα παράγωγα με την κατάληξη -ίζω.

- α) χώρια .....
- β) καληνύχτα .....
- γ) φροντίδα .....
- δ) φως .....
- ε) αντίκρυ .....
- στ) ελπίζω .....

2. Να σχηματίσεις από τις παρακάτω λέξεις ρήματα παράγωγα με την κατάληξη -ώνω.

- α) βίδα .....
- β) καρφί .....
- γ) ύψος .....
- δ) στρώμα .....
- ε) φούσκα .....
- στ) κρύο .....

Σύνθετες λέξεις

βλέπε σελ. 25

Οι λέξεις που δημιουργούνται αν ενώσουμε δύο διαφορετικές λέξεις λέγονται σύνθετες.

π.χ. ανεβαίνω + κατεβαίνω = ανεβοκατεβαίνω

Πολλές φορές χρησιμοποιούμε τα μόρια ξε- και α- στην αρχή, για να δημιουργήσουμε σύνθετες λέξεις. Το ξε- και το α- λέγονται μόρια γιατί είναι πολύ μικρά, δεν είναι κανονικές λέξεις και δε τα συναντάμε ποτέ μόνα τους.

Με το ξε- δημιουργούνται σύνθετες λέξεις που φανερώνουν στέρηση, αντίθεση ή δίνουν έμφαση.

π.χ. ξεγράφω, ξεκουμπώνω, ξεχωρίζω

Με το α- δημιουργούμε σύνθετες λέξεις που φανερώνουν στέρηση, για αυτό και το α- λέγεται στερητικό, γιατί στερεί τη σημασία της αρχικής λέξης και της δίνει την αντίθετη.

π.χ. αγράμματος, άγνωστος, αδύνατος

Αν η λέξη που θα ενωθεί αρχίζει από σύμφωνο, τότε γράφουμε α-. Αν αρχίζει από φωνήεν, τότε γράφουμε αν- .

π.χ. γνωστός - άγνωστος

ήσυχος - ανήσυχος



**Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!**

Πολλές λέξεις, όταν ενώνονται, παίρνουν ανάμεσά τους ένα φωνήεν, το ο, το οποίο μπαίνει στη θέση της κατάληξης της πρώτης λέξης.

π.χ. μπαλκόνι + πόρτα = μπαλκονόπορτα

## Ασκήσεις

1. Να σχηματίσεις σύνθετα από τις παρακάτω λέξεις.

- α) αλάτι + πιπέρι .....
- β) τρέμω + σβήνω .....
- γ) ψάρι + βάρκα .....
- δ) άνεμος + μύλος .....
- ε) βελίδα + δείκτης .....

2. Να γράψεις τα 2 συνθετικά των παρακάτω σύνθετων λέξεων.

- α) νυχτολούλουδο ..... + .....
- β) ασπρόμαυρο ..... + .....
- γ) χελιδνοφωλιά ..... + .....
- δ) τερματοφύλακας ..... + .....

3. Να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας το μόριο ξε-.

- α) σκονίζω .....
- β) ριζώνω .....
- γ) βάφω .....
- δ) μένω .....

4. Να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας το μόριο α-.

- α) κατάλληλος .....
- β) γνωστός .....
- γ) άξιος .....
- δ) όμοιος .....
- ε) ταιριαστός .....

# 16

## Το τετράδιο ζωγραφικής

### Το τελικό -ν

Σε μερικές λέξεις το τελικό -ν διατηρείται και άλλοτε χάνεται. Αυτό εξαρτάται από το πρώτο γράμμα της λέξης που ακολουθεί. Οι λέξεις αυτές είναι οι εξής:

- το άρθρο τον  
π.χ. τον ουρανό αλλά το βράχο
- το άρθρο την  
π.χ. την αλεπού αλλά τη μέρα
- το αόριστο άρθρο και το αριθμητικό έναν  
π.χ. έναν ψαρά αλλά ένα μάχειρα
- το άκλιτο δεν  
π.χ. δεν άκουσα αλλά δε θέλω
- το άκλιτο μην  
π.χ. μην κοιτάς αλλά μη γελάς

Πότε διατηρείται το τελικό -ν;

Όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν.

π.χ. τον άνεμο, την αυγή, έναν όρο, δεν είδα, μην ακούς

Όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, τζ, τσ.

π.χ. τον κουρέα, την πάνα, την τέχνη, δεν μπορώ, μην ντυθείς, έναν γκρεμό

Όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από διπλό σύμφωνο (ξ, ψ)

π.χ. τον ψαρά, έναν ξάδελφο, μην ψάχνεις

Πότε χάνεται το τελικό -ν;

Όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από τα β, γ, δ, ζ, θ, λ, μ, ν, ρ, σ, φ, χ.

π.χ. το βοσκό, ένα νόμο, το σεβασμό, ένα φίλο, μη χτυπήσεις

Δε χάνουν το τελικό -ν :

α) το άρθρο των

β) η προσωπική αντωνυμία αυτόν, τον

**Προσοχή!!!** Η προσωπική αντωνυμία αυτήν , την ακολουθεί τον κανόνα (την ακολουθήσα, αυτή θέλω, γι' αυτήν κρατήθηκα)

γ) το επίρρημα σαν



## Ασκήσεις

1. Να βάλεις τελικό -ν όπου χρειάζεται.

- α) το... κύκνο      β) τη... κλωστή      γ) ένα... χάρακα  
δ) το... ήχο      ε) ένα... κλόουν      στ) το... ξυλουργό

2. Να βάλεις τελικό -ν όπου χρειάζεται.

- α) Μη... τρέχεις γιατί θα χτυπήσεις.  
β) Τη... φώναξα για να γνωρίσει τη... Ελένη.  
γ) Έλα να δεις το... κήπο, ενώ το... κλάδεψα και το... στόλισα για το πάρτι.  
δ) Το... φίλο σου το... Ανέστη το... έχεις καλέσει στη γιορτή;  
ε) Δε... έχω να σου δώσω άλλα χρήματα, γι' αυτό μη... μου ζητάς.

# 17

## Η πόλη χάθηκε στο χιόνι

### Ο αόριστος και ο παρατατικός στην ενεργητική φωνή

Οι χρόνοι του ρήματος που φανερώνουν ότι κάτι έχει γίνει στο παρελθόν λέγονται παρελθοντικοί και είναι ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος.

Τα ρήματα που μας δείχνουν τι έγινε στο παρελθόν σε μια στιγμή λέμε ότι είναι σε χρόνο αόριστο.

π.χ. Χτες τα παιδιά έπαιξαν ποδόσφαιρο.

Χτύπησε το πόδι του στο τραπέζι.

Τα ρήματα που μας δείχνουν τι γίνονταν στο παρελθόν συνέχεια λέμε ότι είναι σε χρόνο παρατατικό.

π.χ. Τα παιδιά έπαιζαν ποδόσφαιρο όλο το απόγευμα.

Χτες έγραφα τις ασκήσεις των αγγλικών.



	Παρατατικός	Αόριστος
εγώ	έ - παι - ζα	έ - παι - ξα
εσύ	έ - παι - ζες	έ - παι - ξες
αυτός, αυτή, αυτό	έ - παι - ζε	έ - παι - ξε
εμείς	παίζα - με	παίξα - με
εσείς	παίζα - τε	παίξα - τε
αυτοί, αυτές, αυτά	έ - παι - ζαν	έ - παι - ζαν



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ώνω σχηματίζουν τον αόριστο σε -ώσα.

π.χ. μεγαλώνω - μεγάλωσα

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ίζω σχηματίζουν αόριστο

με ι.

π.χ. ποτίζω - πότισα

**Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α:** αθροίζω - άθροισα, δανείζω - δάνεισα, δακρύζω - δάκρυσα κλπ.

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ήνω, -ύνω, και -είνω σχηματίζουν αόριστο σε -ησα, -υσα και -εισα.

π.χ. αφήνω - άφησα

στήνω - έστησα

ντύνω - έντυσα

χύνω - έχυσα

κλείνω - έκλεισα

Τα ρήματα που τονίζονται στην λήγουσα σχηματίζουν αόριστο σε -ήσα.

π.χ. ρωτώ - ρώτησα, συναντώ - συνάντησα

**Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι τ α:** μεθώ - μέθυσα και μηνώ - μήνυσα

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -αίνω σχηματίζουν αόριστο σε :

-υνα : π.χ. ακριβαίνω - ακρίβυσα

-ηκα: π.χ. ανεβαίνω - ανέβηκα

-ησα: π.χ. βλασταίνω – βλάστησα

Τα ρήματα που έχουν στο θέμα τους δύο λ στον αόριστο γράφονται με ένα λ.

π.χ. σφάλλω – έσφαλα, καταβάλλω – κατέβαλα

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -έλνω και -έρνω σχηματίζουν τον αόριστο σε -ειλα και -ειρα.

π.χ. στέλνω – έστειλα, γέρνω – έχειρα

Εξαιρείται το σέρνω – έσυρα

### Σχηματισμός αορίστου ανώμαλων ρημάτων

Ενεστώτας	Αόριστος
ανεβαίνω	ανέβηκα
κατεβαίνω	κατέβηκα
μπαίνω	μπήκα
βγαίνω	βγήκα
πηγαίνω	πήγα
έρχομαι	ήρθα
μένω	έμεινα
φεύγω	έφυγα
πλένω	έπλυνα
βρίσκω	βρήκα
βλέπω	είδα
λέω	είπα
πίνω	ήπια
παίρνω	πήρα
τρώω	έφαγα

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα παρακάτω ρήματα στον παρατατικό και τον αόριστο.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
α) τρέχω	.....	.....
β) πιάνεις	.....	.....
γ) τρώτε	.....	.....
δ) σκουπίζουν	.....	.....
ε) κατεβαίνουμε	.....	.....
στ) στρώνει	.....	.....

2. Να γράψεις τις παρακάτω προτάσεις στον παρατατικό και τον αόριστο.

α) Η Μαρία ζωγραφίζει ένα λουλούδι.

.....  
.....

β) Τα παιδιά διαβάζουν το μάθημα.

.....  
.....

# 18

## Η πόλη χάθηκε στο χιόνι (συνέχεια)

Σύνθετες λέξεις βλέπε σελ. 25 και σελ. 53

Οικογένειες λέξεων βλέπε σελ. 19

### Υποτακτική σύνδεση με χρονικούς και αιτιολογικούς συνδέσμους

Οι μικρές άκλιτες λέξεις που μας βοηθούν να συνδέσουμε λέξεις ή προτάσεις μεταξύ τους λέγονται σύνδεσμοι.

Ανάλογα με το σύνδεσμο που εισάγεται μια πρόταση, μπορούμε να προσδιορίσουμε το είδος της πρότασης.

Οι αιτιολογικοί σύνδεσμοι γιατί, επειδή, αφού, εισάχουν αιτιολογικές προτάσεις (προτάσεις που αιτιολογούν, δικαιολογούν), ενώ οι χρονικοί σύνδεσμοι όταν, μόλις, καθώς, ενώ, πριν, προτού, όποτε κ. ά. εισάχουν χρονικές προτάσεις.

Πριν από τους αιτιολογικούς και χρονικούς συνδέσμους  
βάζουμε κόμμα.



## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά των προτάσεων με το σύνδεσμο γιατί ή επειδή.

- α) Δε μου εξήγησες ..... το κάνουμε αυτό.
- β) Μα ..... θυμώνεις και φωνάζεις;
- γ) ..... βιάζομαι, μάζεψε εσύ τα υπόλοιπα πράγματα.

2. Να συμπληρώσεις τα κενά των προτάσεων με το σύνδεσμο μόλις ή όταν.

- α) Θα σου πω, ..... έρθω σπίτι.
- β) ..... που το πρόλαβα το λεωφορείο.
- γ) ..... άρχισε ο αγώνας, έπιασε βροχή.

3. Να συνδέσεις τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο αιτιολογικό ή χρονικό σύνδεσμο.

- α) Το μωρό έκλαιγε. Πεινούσε.  
.....
- β) Μπαίνω στο σπίτι. Κλειδώνω την πόρτα.  
.....
- γ) Ο Σάκης θύμωσε. Του μίλησα άσχημα.  
.....

**19** Τόσο χιόνι δεν ξανάχινε!

## Τα παραθετικά των επιθέτων

Ο Γιάννης είναι ψηλός .

Ο Γιάννης είναι ψηλότερος (ή πιο ψηλός) από τον Κώστα.

Ο Γιάννης είναι ο ψηλότερος (ή ο πιο ψηλός) από τους φίλους του.

Ο Γιάννης είναι ψηλότετος ( ή ο πιο ψηλός).

Στις παραπάνω προτάσεις όλα τα παιδιά έχουν ένα κοινό γνώρισμα: το ύψος. Δεν είναι όμως όλα το ίδιο ψηλά. Κάθε παιδί έχει αυτό το γνώρισμα σε διαφορετικό βαθμό σε σύγκριση με τα υπόλοιπα παιδιά. Για να δείξουμε τις διαφορές των παιδιών ως προς το ύψος, χρησιμοποιούμε ξεχωριστούς τύπους του ίδιου επιθέτου. Οι τύποι αυτοί ονομάζονται **βαθμοί του επιθέτου**.

Οι βαθμοί του επιθέτου είναι τρεις: ο **θετικός**, ο **συγκριτικός** και ο **υπερθετικός**. Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός του επιθέτου ονομάζονται **παραθετικά**.

### Θετικός βαθμός

Ο Γιάννης είναι ψηλός.

Το επίθετο ψηλός φανερώνει ότι ο Γιάννης έχει απλώς μια ιδιότητα, ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα (το ύψος), χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλο πρόσωπο. Όταν λοιπόν το επίθετο φανερώνει πως ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα, λέγεται επίθετο **θετικού βαθμού**.

π.χ. Το φαγητό είναι νόστιμο.

Το σπίτι είναι μικρό.

### Συγκριτικός βαθμός

Ο Γιάννης είναι ψηλότερος (ή πιο ψηλός) από τον Κώστα.

Το επίθετο ψηλότερος ( ή πιο ψηλός) φανερώνει ότι ο Γιάννης έχει το γνώρισμα ή την ιδιότητα του ύψους σε μεγαλύτερο βαθμό από τον Κώστα. Όταν λοιπόν συγκρίνονται δύο ουσιαστικά και το επίθετο φανερώνει ότι ένα από αυτά έχει μια ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από το άλλο, λέγεται επίθετο **συγκριτικού βαθμού**.

π.χ. Το φαγητό μου είναι νοστιμότερο από το δικό σου.

Το σπίτι του είναι μικρότερο από το δικό μου.

### Υπερθετικός βαθμός

Ο Γιάννης είναι ο ψηλότερος (ή ο πιο ψηλός) από τους φίλους του.

Ο Γιάννης είναι **ψηλότετος** (ή **πολύ ψηλός**).

Οι τύποι του επιθέτου ψηλός φανερώνουν ότι ο Γιάννης έχει μια ιδιότητα, το ύψος, σε πολύ μεγάλο βαθμό ή στο μεγαλύτερο βαθμό σε σύγκριση με τους

φίλους του. Όταν λοιπόν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα στον πιο μεγάλο βαθμό, λέγεται επίθετο υπερθετικού βαθμού.

Δεν πρέπει να χρησιμοποιούμε το επίρρημα πιο μαζί με την κατάληξη - ότερος, -ότερη, -ότερο. Είναι λάθος να λέμε: πιο ψηλότερος, πιο ψηλότερη, πιο ψηλότερο. Το επίρρημα πιο συνοδεύεται μόνο από επίθετο θετικού βαθμού.



## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα επίθετα στους άλλους δύο τύπους.

θετικός βαθμός	συγκριτικός βαθμός	υπερθετικός βαθμός
χαμηλό	.....	.....
.....	πιο δροσερή	.....
.....	.....	νεότερος

2. Να συμπληρώσεις τα κενά των προτάσεων βάζοντας τα επίθετα των παρενθέσεων στον κατάλληλο βαθμό.

- α) Το δωμάτιό μου είναι ..... (μικρό) από το δικό σου.
- β) Οι νύχτες του χειμώνα είναι ..... (σκοτεινές) από τις νύχτες του καλοκαιριού.
- γ) Η χθεσινή μέρα ήταν ..... (ζεστή) από τη σημερινή.
- δ) Το φαγητό ήταν ..... (νόστιμο).

## Αρκτικόλεξα

Πολλές φορές, όταν μιλάμε ή γραφούμε για οργανώσεις, υπηρεσίες, οργανισμούς, ιδρύματα, εταιρείες, επιχειρήσεις κ.ά., δε γράφουμε τις ονομασίες ολόκληρες, αλλά χρησιμοποιούμε για συντομία μόνο τα αρχικά γράμματά τους. Μετά τα αρχικά γράμματα βάζουμε τελεία.

π.χ. Ο.Η.Ε : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

## Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσεις τα παρακάτω αρκτικόλεξα με τη σημασία τους.

Ο.Τ.Ε.	Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος
Ε.Μ.Υ.	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Ι.Κ.Α.	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
Ε.Μ.ΤΤ.	Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης
Ο.Σ.Ε.	Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
Δ.Ε.Θ.	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

2. Να γράψεις ολόκληρη τη σημασία των παρακάτω αρκτικόλεξων.

- α) Α.Ε.Ι. ....
- β) ΕΛ.ΤΑ. ....
- γ) Τ.Ε.Ι. ....
- δ) Η.Π.Α. ....

## Ελλειπτικές προτάσεις

Ελλειπτικές προτάσεις λέγονται οι προτάσεις από τις οποίες λείπουν ένας ή περισσότεροι όροι ή προσδιορισμοί επειδή εννοούνται εύκολα.

Οι όροι που μπορεί να λείπουν είναι το ρήμα, το υποκείμενο ή το αντικείμενο, κατηγορούμενο.

π.χ. Έμεινα μόνος μου. (λείπει το υποκείμενο εγώ)

Εύκολα τα θέματα των μαθηματικών. (λείπει το ρήμα ήταν)

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τον όρο που λείπει στις παρακάτω ελλειπτικές προτάσεις.

- α) Συμφωνείς μαζί μου; εσύ
- β) Ίσρα για ύπνο. ....
- γ) Καλό ταξίδι! ....
- δ) Δε θα έρθω τελικά. ....

2. Να ξαναγράψεις τις παρακάτω προτάσεις παραλείποντας το ρήμα.

- α) Είναι καιρός για δουλειά. ....
- β) Πέρασαμε απαίσια ....

- γ) Κάντε παρακαλώ ησυχία. ....
- δ) Σου εύχομαι χρόνια πολλά. ....
- ε) Να έχετε περαστικά. ....

## 20 Ο χιονάνθρωπος και το κορίτσι

### Οι προσωπικές αντωνυμίες

Οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στο λόγο αντί για ονόματα λέγονται αντωνυμίες.

π.χ. Η Φωτεινή και η Ελευθερία είναι φίλες. – Αυτές είναι φίλες.

Φώναξε την Αθηνά. – Φώναξέ την.

Πήγαινε στον Αποστόλη το βιβλίο. – Πήγαινε του αυτό.

Οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου λέγονται προσωπικές. Οι προσωπικές αντωνυμίες είναι οι εξής:

α) η αντωνυμία εγώ για το πρώτο πρόσωπο και των τριών γενών.

β) η αντωνυμία εσύ για το δεύτερο πρόσωπο και των τριών γενών.

γ) η αντωνυμία αυτός, αυτή, αυτό για το τρίτο πρόσωπο.

### Κλίση προσωπικών αντωνυμιών

	ενικός αριθμός				πληθυντικός αριθμός			
	α' πρόσωπο		β' πρόσωπο		α' πρόσωπο		β' πρόσωπο	
	δυνατοί	αδύνατοι	δυνατοί	αδύνατοι	δυνατοί	αδύνατοι	δυνατοί	αδύνατοι
ονομ.	εγώ	-	εσύ	-	εμείς	-	εσείς	-
γεν.	εμένα	μου	εσένα	σου	εμάς	μας	εσάς	σας
αιτ.	εμένα	με	εσένα	σε	εμάς	μας	εσάς	σας
κλητ.	-	-	-	-	-	-	εσείς	-



ενικός αριθμός							πληθυντικός αριθμός					
γ' πρόσωπο							γ' πρόσωπο					
δυνατοί			αδύνατοι				δυνατοί			αδύνατοι		
ονομ.	αυτός	αυτή	αυτό	τος	τη	το	αυτοί	αυτές	αυτά	τοι	τες	τα
γεν.	αυτού	αυτής	αυτού	του	της	του	αυτών	αυτών	αυτών	τους	τους	τους
αιτ.	αυτόν	αυτή(ν)	αυτό	τον	τη(ν)	το	αυτούς	αυτές	αυτά	τους	τις τες	τα
κλητ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Οι προσωπικές αντωνυμίες σχηματίζουν δύο τύπους: τους δυνατούς και τους αδύνατους.

Οι δυνατοί τύποι έχουν δύο ή τρεις συλλαβές και συνηθίζονται όταν βρίσκονται μόνοι τους στο λόγο ή όταν θέλουμε να τονίσουμε κάτι ή να ξεχωρίσουμε κάτι από κάτι άλλο.

π.χ. Ποιον θέλεις; - **Εμένα**,  
Να φύγει **αυτός**, όχι εγώ.

Οι αδύνατοι τύποι είναι μονοσύλλαβοι, δεν τονίζονται και χρησιμοποιούνται όταν δε θέλουμε να τονίσουμε κάτι ή να ξεχωρίσουμε κάτι από κάτι άλλο.

π.χ. **Με** πήρε τηλέφωνο.  
**Του** είπα ότι πήρες.  
**Σου** τηλεφώνησε;

Ο αδύνατος τύπος τις μπαίνει πριν από το ρήμα, ενώ ο αδύνατος τύπος τες μπαίνει μετά το ρήμα.

π.χ. **Τις** βλέπω να έρχονται.  
**Φώναξέ τες** να έρθουν.

Για να μην μπερδεύουμε τους αδύνατους τύπους του γ' προσώπου με τα άρθρα που τους μοιάζουν, αρκεί να θυμόμαστε ότι οι αδύνατοι τύποι του γ' προσώπου της προσωπικής αντωνυμίας συνοδεύουν ρήματα και είτε βρίσκονται μπροστά είτε πίσω από αυτά, ενώ τα άρθρα συνοδεύουν ουσιαστικά ή επίθετα.

π.χ. **Τον** βρήκες; (αντωνυμία)  
**Τον** πατέρα, (άρθρο)



## Ασκήσεις

1. Να γράψεις την κατάλληλη προσωπική αντωνυμία στη θέση κάθε ονόματος.

α) Ο Τάκης διαβάζει τα μαθήματά του.  
.....

β) Το ποτάμι κυλάει.  
.....

γ) Τα λουλούδια ανθίζουν.  
.....

δ) Η Άννα και η μητέρα της πήγαν για ψώνια.  
.....

2. Να ξαναγράψεις τις προτάσεις αντικαθιστώντας τα ονόματα με τους αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών.

α) Άνοιξα της Ελένης την πόρτα.  
.....

β) Έδωσα του πατέρα την εφημερίδα.  
.....

γ) Ζητούν τον Αποστόλη στο τηλέφωνο.  
.....

## 21 Κάτω απ' το χιόνι.

### Η προσωποποίηση

Όταν σε ένα κείμενο ή ένα ποίημα με τα ζώα, τα φυτά και γενικώς τα άψυχα πράγματα (δέντρα, βουνά, ποτάμια, λουλούδια κλπ.) συμπεριφέρονται όπως ο άνθρωπος, δηλαδή εμφανίζουν ιδιότητες ανθρώπου, λέμε ότι προσωποποιούνται και το φαινόμενο αυτό λέγεται **προσωποποίηση**. Η προσωποποίηση, όπως και άλλα σχήματα λόγου, στολίζουν το λόγο και του προσθέτουν ζωντάνια και χάρη.

π.χ. Το χειμώνα όλη η φύση κοιμάται.

Τα αστέρια κουβέντιαζαν με το φεγγάρι.

Στα παραπάνω παραδείγματα αυτό που φαίνεται αφύσικο δίνει ζωή κι έτσι προσωποποιεί τη φύση, τα αστέρια και το φεγγάρι, τα οποία στην πραγματικότητα δε θα μπορούσαν να κοιμηθούν ή να κουβεντιάσουν μεταξύ τους.

## Ασκήσεις

1. Να σημειώσεις Π (Προσωποποίηση) σε όσες από τις παρακάτω προτάσεις είναι.

- α) Η φύση όλη γελά.
- β) Η γιαγιά αγκάλιασε τον εγγονό της.
- γ) Τα βουνά στέκονται συλλογισμένα.
- δ) Τα παιδιά παίζουν στο δωμάτιό τους.
- ε) Τα ορμητικά κύματα χτυπούσαν τα βράχια.

**Συλλαβισμός** βλέπε σελ. 33

## Υπερσυντέλικος

Οι χρόνοι του ρήματος που φανερώνουν ότι κάτι έχει γίνει στο παρελθόν λέγονται παρελθοντικοί και είναι ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος.

Τα ρήματα που φανερώνουν ότι κάτι έγινε στο παρελθόν και τελείωσε πριν γίνει κάτι άλλο είναι σε χρόνο υπερσυντέλικο.

π.χ. *Δε με είχε ακούσει όταν του είχα μιλήσει.*

*Είχα γράψει καλύτερα στο προηγούμενο διαγώνισμα.*

*Φεύγοντας είχε πει πως δε θα ξαναγυρίσει.*

Υπερσυντέλικος		
εγώ	είχα τρέξει	είχα αγαπήσει
εσύ	είχες τρέξει	είχες αγαπήσει
αυτός -ή -ό	είχε τρέξει	είχε αγαπήσει
εμείς	είχαμε τρέξει	είχαμε αγαπήσει
εσείς	είχατε τρέξει	είχατε αγαπήσει
αυτοί -ές -ά	είχαν τρέξει	είχαν αγαπήσει



# 22 Ο εχθιστής Γίγαντας

## Οι κτητικές αντωνυμίες

Οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι λέγονται κτητικές.

π.χ. Το βιβλίο είναι δικό μου.

Οι γονείς σου.

Το δικό σας αυτοκίνητο.

α) Κτητικές αντωνυμίες είναι οι αδύνατοι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας στη γενική χωρίς τόνο: μου, σου, του, της, του, μας, σας, τους.

Οι τύποι αυτοί χρησιμοποιούνται όταν θέλουμε απλώς να πούμε πως κάτι ανήκει σε κάποιον.

π.χ. Οι τσάντες τους.

Οι φίλοι μας.

β) Όταν θέλουμε να τονίσουμε καλύτερα τον κτήτορα, χρησιμοποιούμε το επίθετο δικός, δική, δικό με τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας στη γενική.

π.χ. Το φταίξιμο είναι δικό σου, όχι δικό μου.

Του δικού της σπιτιού.

Τα δικά σας παιδιά.

Οι κτητικές αντωνυμίες και για τα τρία πρόσωπα είναι οι εξής:

	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Για έναν κτήτορα	δικός μου	δικός σου	δικός του (της)
	δική μου	δική σου	δική του (της)
	δικό μου	δικό σου	δικό του (της)
Για πολλούς κτήτορες	δικός μας	δικός σας	δικό τους
	δική μας	δική σας	δική τους
	δικό μας	δικό σας	δικό τους



Για να μην μπερδεύουμε τους αδύνατους τύπους της κτητικής αντωνυμίας με τους αδύνατους τύπους προσωπικής αντωνυμίας που είναι όμοιοι, αρκεί να θυμόμαστε ότι οι αδύνατοι τύποι της προσωπικής

αντωνυμίας συνοδεύουν ρήματα και είτε βρίσκονται μπροστά είτε πίσω από αυτά, ενώ οι αδύνατοι τύποι της κτητικής αντωνυμίας μπαίνουν μετά τα ουσιαστικά.

π.χ. *Μου μίλησες;* (προσωπική αντωνυμία)

*Φέρε μας λίγο νερό.* (προσωπική αντωνυμία)

*Η τσάντα μου.* (κτητική αντωνυμία)

*Το σπίτι μας.* (κτητική αντωνυμία)

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τις παρακάτω φράσεις όπως παράδειγμα.

- α) το δωμάτιό μου            το δικό μου δωμάτιο  
β) στην αυλή μας            .....  
γ) τα γατάκια της            .....  
δ) η γιορτή μας            .....  
ε) του αδερφού μου            .....

2. Να γράψεις τις παρακάτω φράσεις όπως το παράδειγμα.

- α) της δικής τους τάξης            της τάξης τους  
β) τα δικά σας εισιτήρια            .....  
γ) οι δικοί μας αγώνες            .....  
δ) η δική του σύζυγος            .....  
ε) των δικών της παιδιών            .....  
στ) η δική μου οικογένεια            .....

**Αντίθετα** βλέπε σελ. 24

**Οικογένειες λέξεων** βλέπε σελ. 19

# 23

## Αξέχαστα γενέθλια

### Ο στιγμαίος και ο εξακολουθητικός μέλλοντας της ενεργητικής φωνής

Οι χρόνοι οι οποίοι αναφέρονται στο μέλλον (αύριο, μεθαύριο, αντιμεθαύριο, του χρόνου κλπ.) είναι δύο: ο στιγμαίος μέλλοντας και ο εξακολουθητικός μέλλοντας.

Τα ρήματα που μας δείχνουν τι θα γίνει στο μέλλον για μια στιγμή είναι σε στιγμιαίο μέλλοντα.

π.χ. Η Τόνια θα καλέσει όλους τους φίλους της στη γιορτή.  
Εγώ θα διαβάσω μόνος μου.

Τα ρήματα που μας δείχνουν τι θα γίνει στο μέλλον συνέχεια είναι σε χρόνο εξακολουθητικό μέλλοντα.

π.χ. Ο Γιώργος θα διαβάζει όλη μέρα.  
Όλος ο κόσμος θα γελάει με τα καμιάματά του.

Στιγμιαίος μέλλοντας		Εξακολουθητικός μέλλοντας	
εγώ	θα διαβάσω	εγώ	θα διαβάζω
εσύ	θα διαβάσεις	εσύ	θα διαβάζεις
αυτός -ή -ό	θα διαβάσει	αυτός -ή -ό	θα διαβάζει
εμείς	θα διαβάσουμε	εμείς	θα διαβάζουμε
εσείς	θα διαβάσετε	εσείς	θα διαβάζετε
αυτοί -ές -ά	θα διαβάσουν	αυτοί -ές -ά	θα διαβάζουν

Μπροστά από τα ρήματα που είναι σε χρόνο μέλλοντα υπάρχει η λέξη θα.



## Ασκήσεις

1. Να σχηματίσεις τους χρόνους των παρακάτω ρημάτων.

	Στιγμιαίος μέλλοντας	Εξακολουθητικός μέλλοντας
α) δίνω	.....	.....
β) πιστεύω	.....	.....
γ) ψάχνω	.....	.....

2. Να μεταφέρεις τις παρακάτω προτάσεις στον εξακολουθητικό μέλλοντα και στον στιγμιαίο μέλλοντα.

α) Τα αγόρια παίζουν ποδόσφαιρο.

.....  
.....

β) Η Αντωνία μαζεύει τα πράγματά της.

.....  
.....

# 24

## Μικρομαθειρέματα

### Προστακτική ενεστώτα και αορίστου

Τα ρήματα που φανερώνουν την πράξη του ουσιαστικού σαν προσταγή (διαταγή), παράκληση ή ευχή λέμε ότι βρίσκονται σε έγκλιση προστακτική.

π.χ. Κλείσε το παράθυρο.

Δώσε μου, σε παρακαλώ, αυτό το βιβλίο.

Πήγαινε στο καλό, γιε μου.

Προστακτική σχηματίζουν ο ενεστώτας και ο αόριστος. Η προστακτική έχει μόνο δεύτερο ενικό και δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο.

	Ενεστώτας	Αόριστος
εσύ	γράφε	γράψε
εσείς	γράφετε	γράψτε
εσύ	σκούπιζε	σκούπισε
εσείς	σκουπίζετε	σκουπίστε
εσύ	αγάπα	αγάπησε
εσείς	αγαπάτε	αγαπήστε

### Σχηματισμός προστακτικής αορίστου ανώμαλων ρημάτων

- |             |                         |
|-------------|-------------------------|
| ➤ ανεβαίνω  | ανέβα, ανεβείτε         |
| ➤ κατεβαίνω | κατέβα, κατεβείτε       |
| ➤ μπαίνω    | μπες, μπείτε            |
| ➤ βγαίνω    | βγες, βγείτε            |
| ➤ έρχομαι   | έλα, ελάτε              |
| ➤ μένω      | μείνε, μείνετε          |
| ➤ φεύγω     | φύγε, φύγετε            |
| ➤ πλένω     | πλύνε, πλύνετε ή πλύντε |
| ➤ βρίσκω    | βρες, βρείτε            |
| ➤ βλέπω     | δες, δείτε              |
| ➤ λέω       | πες, πείτε ή πέστε      |
| ➤ πίνω      | πιες, πιείτε            |
| ➤ παίρνω    | πάρε, πάρτε             |
| ➤ τρώω      | φάε, φάτε               |



## Ασκήσεις

1. Να σχηματίσεις την προστακτική ενεστώτα των παρακάτω ρημάτων.

### Προστακτική ενεστώτα

- α) αφήνω .....  
β) βλέπω .....  
γ) δίνω .....  
δ) λέω .....  
ε) κάνω .....  
στ) έχω .....

2. Να σχηματίσεις την προστακτική αορίστου των παρακάτω ρημάτων.

### Προστακτική αορίστου

- α) ανακατεύω .....  
β) τηλεφωνώ .....  
γ) φτιάχνω .....  
δ) πιστεύω .....  
ε) λύνω .....  
στ) σκάβω .....

3. Να μεταφέρεις τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στον άλλο αριθμό.

α) Φέρε μου μια σοκολάτα.  
.....

β) Πιάσε το σκονί και τράβηξέ το.  
.....

# 25

## Φτιάχνουμε προκλήσεις

Σύνθετες λέξεις βλέπε σελ. 25 και σελ. 53

## Παρακείμενος (ενεργητικής φωνής)

Τα ρήματα που φανερώνουν ότι κάτι έχει γίνει και έχει τελειώσει είναι σε χρόνο παρακείμενο. Στην περίπτωση αυτή, η πράξη έχει τελειώσει τη στιγμή που μιλάμε και βλέπουμε μόνο το αποτέλεσμα.

π.χ. Τα λουλούδια έχουν ανθίσει.

Οι δρόμοι έχουν πλημμυρίσει από τη βροχή.

Έχεις γνωρίσει τη μητέρα του Τάκη;

εγώ	έχω τρέξει	εγώ	έχω αγαπήσει
εσύ	έχεις τρέξει	εσύ	έχεις αγαπήσει
αυτός -ή -ό	έχει τρέξει	αυτός -ή -ό	έχει αγαπήσει
εμείς	έχουμε τρέξει	εμείς	έχουμε αγαπήσει
εσείς	έχετε τρέξει	εσείς	έχετε αγαπήσει
αυτοί -ές -ά	έχουν τρέξει	αυτοί -ές -ά	έχουν αγαπήσει

Ο παρακείμενος την ενεργητικής φωνής σχετίζεται με το βοηθητικό ρήμα έχω και το απαρέμφατο του ρήματος.



### Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα παρακάτω ρήματα στον παρακείμενο.

Ενεστώτας	Παρακείμενος
α) δουλεύω	.....
β) τεντώνουμε	.....
γ) δίνετε	.....
δ) βγαίνει	.....

2. Να βάλεις τα ρήματα των παρενθέσεων στο σωστό πρόσωπο του παρακειμένου.

- α) (διαβάζω) ..... τα μαθήματά σου;  
β) (καταφέρνω) Ο Μιχάλης τα ..... καλά μέχρι τώρα.  
γ) (ξεκινώ) ..... ήδη και θα είμαστε εκεί στην ώρα μας.  
δ) (ακούω) Δεν ..... τίποτε γι' αυτό που ρωτάς.

3. Να γράψεις τον παρακείμενο των ρημάτων χάνω και αδιαφορώ.

εγώ		
εσύ		
αυτός -ή -ό		
εμείς		
εσείς		
αυτοί -ές -ά		

# 26

Από το ημερολόγιο του Έλτον

Σύνθετες λέξεις βλέπε σελ.25 και σελ.53

Σημεία στίξης (το θαυμαστικό) βλέπε σελ.2

## Συντελεσμένος μέλλοντας (ενεργητικής φωνής)

Τα ρήματα που φανερώνουν ότι κάτι θα έχει γίνει και θα έχει τελειώσει πριν από κάτι άλλο είναι σε χρόνο συντελεσμένο μέλλοντα.

π.χ. Θα έχω τελειώσει το διάβασμα σε δύο ώρες.

Μην τους πάρεις ακόμα, δε θα έχουν φτάσει στο σπίτι.

εγώ	θα έχω τρέξει	εγώ	θα έχω αγαπήσει
εσύ	θα έχεις τρέξει	εσύ	θα έχεις αγαπήσει
αυτός -ή -ό	θα έχει τρέξει	αυτός -ή -ό	θα έχει αγαπήσει
εμείς	θα έχουμε τρέξει	εμείς	θα έχουμε αγαπήσει
εσείς	θα έχετε τρέξει	εσείς	θα έχετε αγαπήσει
αυτοί -ές -ά	θα έχουν τρέξει	αυτοί -ές -ά	θα έχουν αγαπήσει

Ο συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζεται με τον ενεστώτα του βοηθητικού ρήματος έχω, το μόριο θα και το απαρέμφατο του ρήματος.



## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων βάζοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στο σωστό πρόσωπο του συντελεσμένου μέλλοντα.

α) (διαβάζω) Ως το βράδυ ..... τα μαθήματά μου.

β) (επιστρέφω) Ώσπου να πας εσύ στο σπίτι, ..... κι εμείς.

γ) (ετοιμάζω) ..... τα πράγματά σας μέχρι να χυρίσω;

2. Να μεταφέρεις τις παρακάτω φράσεις στο ίδιο πρόσωπο της οριστικής του συντελεσμένου μέλλοντα.

α) Κρατώ σημειώσεις. ....

β) Καθαρίζει το δωμάτιο. ....

γ) Λύνουμε ασκήσεις. ....

δ) Σβήνεις τα φύτα. ....

3. Να κλίνεις τα ρήματα σπρώχνω και δημιουργώ στον συντελεσμένο μέλλοντα.

εγώ		εγώ	
εσύ		εσύ	
αυτός -ή -ό		αυτός -ή -ό	
εμείς		εμείς	
εσείς		εσείς	
αυτοί -ές -ά		αυτοί -ές -ά	

# 27

## Το χαρούμενο λιβάδι

Σημεία στίξης (το ερωτηματικό - η παύλα) βλέπε σελ. 2

Συνώνυμα βλέπε σελ. 37

## Επαυξημένες προτάσεις

Επαυξημένες προτάσεις λέγονται οι προτάσεις οι οποίες, εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα), συμπληρώνονται και με άλλους προσδιορισμούς (επίθετα, επιρρήματα κ.ά.), που λέγονται δευτερεύοντες όροι της πρότασης.

π.χ. Ο διευθυντής επέστρεψε. (απλή)

Ο διευθυντής της εταιρείας επέστρεψε. (επαυξημένη)

Ο διευθυντής της εταιρείας επέστρεψε από το ταξίδι. (επαυξημένη)

Μετατροπή απλής πρότασης σε επαυξημένη

π.χ. Πήγα για ψώνια.

Πότε; - Χθες πήγα για ψώνια.

Πού; - Χθες πήγα για ψώνια στα μαγαζιά.

Πώς; - Χθες πήγα για ψώνια στα μαγαζιά με τα πόδια.

## Ασκήσεις

1. Να μετατρέψεις τις παρακάτω προτάσεις σε επαυξημένες.

α) Θα πάμε διακοπές.

Πότε; .....

Πώς; .....

Πού; .....

β) Ο Πέτρος διαβάζει.

Πότε; .....

Πώς; .....

Πού; .....

2. Να μετατρέψεις τις παρακάτω επαυξημένες προτάσεις σε απλές.

α) Η Αλέκα τρώει πάρα πολύ.

.....

β) Ο γιατρός του χωριού έδωσε ένα μικρό αχորάκι.

.....

γ) Η δυνατή βροχή και το χαλάζι καταστρέφουν τα σπαρτά των γεωργών.

.....

# 28 Φτιάξε μου ένα σιδερένιο άνθρωπο

Οριστικό άρθρο βλέπε βελ. 12

Αόριστο άρθρο βλέπε βελ. 39

## Παράγωγα επίθετα από ουσιαστικά

Τα επίθετα παράγονται είτε από ρήματα είτε από ουσιαστικά είτε από επίθετα είτε από επιρρήματα.

Τα επίθετα που παράγονται από ουσιαστικά έχουν διάφορες καταλήξεις, όπως -ικός, -ικος, -ακός, -άτικος, -ιακός, -ιατικός, -ιος, -αίος, -είος, -ειος, -ίστικος, -ινος, -ερός, -ής, -ίσιος, -ένιος, -λέος, -λός, -ωτός, -άρης, -ιάρης, -άτος κ.ά.

π.χ. παιδί - παιδικός -ή -ό

γέρος - γέρικος -η -ο

οικογένεια - οικογενειακός -ή -ό κ.ά.



Τα επίθετα έχουν τρία γένη : αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο

Τα επίθετα κλίνονται, όπως και τα ουσιαστικά, και στους δύο αριθμούς, ενικό και πληθυντικό, και σε όλες τις πτώσεις.

Τα επίθετα βρίσκονται στο ίδιο γένος, στην ίδια πτώση και στον ίδιο αριθμό με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.

π.χ. οι δυνατοί άνεμοι, της ωραίας γυναίκας

Τα επίθετα, όταν κλίνονται, τονίζονται στην ίδια συλλαβή, δηλαδή δεν αλλάζουν το τόνο τους σε καμία περίπτωση.

π.χ. ο ωραίος

του ωραίου

τον ωραίο

} τονίζεται στην παραλήγουσα

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα επίθετα που παράγονται από τα παρακάτω ουσιαστικά, με την κατάληξη που έχει κάθε ομάδα.

	-ωτός		-ινος
α) χνούδι	.....	α) ξύλο	.....
β) τρίχα	.....	β) πανί	.....
γ) βίδα	.....	γ) μάρμαρο	.....

	-ερός		-ιος
α) βροχή	.....	α) ουρανός	.....
β) πάχος	.....	β) τρύπα	.....
γ) μύτη	.....	γ) αξία	.....

2. Να ξαναγράψεις τις παρακάτω προτάσεις αλλάζοντας τις υπογραμμισμένες φράσεις με το κατάλληλο επίθετο.

α) Το μαντίλι είναι από ύφασμα.

.....

β) Το χωράφι είναι σε σχήμα τριγώνου.

.....

γ) Η μπλούζα είναι από βαμβάκι.

.....

## 29 Μηχανές του μέλλοντος

### Οι χρόνοι των ρημάτων

Τα ρήματα έχουν διάφορους τύπους που φανερώνουν πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα, δηλαδή αν γίνεται στο παρόν, στο παρελθόν ή στο μέλλον.

Οι διάφοροι αυτοί τύποι του ρήματος λέγονται χρόνοι του ρήματος.

Οι χρόνοι του ρήματος είναι τριών ειδών: παροντικοί, παρελθοντικοί και μελλοντικοί.

### Παροντικοί χρόνοι

Οι χρόνοι του ρήματος που φανερώνουν ότι κάτι γίνεται τώρα, δηλαδή στο παρόν, λέγονται παροντικοί και είναι ο ενεστώτας και ο παρακείμενος.

**Ενεστώτας:** φανερώνει ότι κάτι γίνεται τώρα, εξακολουθητικά ή επαναλαμβάνεται.

π.χ. Τα παιδιά παίζουν.

**Παρακείμενος:** φανερώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και τώρα είναι τελειωμένο.

π.χ. Τα παιδιά έχουν παίξει.

### Παρελθοντικοί χρόνοι

Οι χρόνοι του ρήματος που φανερώνουν ότι κάτι έχει γίνει στο παρελθόν λέγονται παρελθοντικοί και είναι ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος.

**Παρατατικός:** φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν (συνέχεια) εξακολουθητικά ή με επαναλήψεις.

π.χ. Τα παιδιά έπαιζαν όλο το απόγευμα.

**Αόριστος:** φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και φαίνεται σαν να έγινε σε μια στιγμή.

π.χ. Χθες τα παιδιά έπαιξαν ποδόσφαιρο.

**Υπερσυντέλικος:** φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και είχε τελειώσει πριν γίνει κάτι άλλο.

π.χ. Τα παιδιά είχαν τελειώσει πριν χτυπήσει το κουδούνι.

### Μελλοντικοί χρόνοι

Οι χρόνοι του ρήματος που φανερώνουν ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον λέγονται μελλοντικοί και είναι ο εξακολουθητικός μέλλοντας, στιγματικός μέλλοντας και συντελεσμένος μέλλοντας.

**Εξακολουθητικός μέλλοντας:** φανερώνει κάτι που θα γίνεται στο μέλλον εξακολουθητικά ή με επαναλήψεις.

π.χ. Θα είμαι στο σπίτι όλο το βράδυ.

**Στιγματικός μέλλοντας:** φανερώνει κάτι που θα γίνει στο μέλλον και φαίνεται σαν να πρόκειται να γίνει σε μια στιγμή.

π.χ. Θα παίξεις μόνο όταν τελειώσεις τα μαθήματά σου.



**Συντελεσμένος μέλλοντας:** φανερώνει κάτι που θα έχει τελειώσει στο μέλλον πριν αρχίσει κάτι άλλο.

π.χ. Το βράδυ θα έχω τελειώσει την εργασία.

# 30

## Στο Αττικό Μετρό

### Ομώνυμα

Δύο λέξεις που προφέρονται με τον ίδιο τρόπο, αλλά διαφέρουν ως προς τη σημασία τους λέγονται ομώνυμα ή ομώνυμες λέξεις.

π.χ. δίπλωμα (το τύλιγμα) – δίπλωμα (το πτυχίο)

Συχνά τα ομώνυμα έχουν διαφορετική ορθογραφία.

π.χ. ψηλός – φιλός

Τι ψηλό που είναι αυτό το παιδί!

Σκεπάστηκα με μια φιλή κουβέρτα.

### Άλλα ομώνυμα

κλείνω (την πόρτα) – κλίνω (το ρήμα)

πήρα (παίρνω) – (η) πείρα

(ο) τοίχος (του σπιτιού) – (το) τείχος (του κάστρου)

(το) κερί – (οι) καιροί

(το δράμα) – (η) Δράμα

### Ασκήσεις

1. Να γράψεις μια ομώνυμη λέξη για κάθε μια από τις παρακάτω λέξεις:

- α) κουτί .....
- β) αυτή .....
- γ) σήκω .....
- δ) μίλα .....
- ε) βάζω .....
- στ) φύλλο .....
- ζ) πια .....
- η) παχώνει .....

## Μετοχές ενεργητικής φωνής

Τα ρήματα της πρώτης συζυγίας, δηλαδή τα ρήματα που τελειώνουν σε -ω άτονο, σχηματίζουν τη μετοχή της ενεργητικής φωνής σε -οντας. Η κατάληξη γράφεται με ο και δεν τονίζεται.

π.χ. παίζω - παίζοντας  
απλώνω - απλώνοντας

Τα ρήματα της δεύτερης συζυγίας, δηλαδή τα ρήματα που τελειώνουν σε -ώ με τόνο, σχηματίζουν τη μετοχή της ενεργητικής φωνής σε -ώντας. Η κατάληξη γράφεται με ω και τονίζεται.

π.χ. ζητώ - ζητώντας  
μιλώ - μιλώντας

Οι μετοχές της ενεργητικής φωνής δεν κλίνονται. Είναι άκλιτες.  
Τις περισσότερες φορές, χρησιμοποιούμε τις μετοχές της ενεργητικής φωνής για να δείξουμε τρόπο.  
π.χ. Περπατούμε στο δρόμο σφυρίζοντας.



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Όταν η μετοχή ενός ρήματος στην ενεργητική φωνή τονίζεται στο φθόγγο ο, γράφεται με ω, ενώ όταν δεν τονίζεται, γράφεται με ο.

π.χ. ρωτώ - ρωτώντας  
γράφω - γράφοντας

## Ασκήσεις

1. Να σχηματίσεις τις μετοχές ενεργητικής φωνής των παρακάτω ρημάτων.

- α) περπατώ .....  
β) μαθαίνω .....  
γ) βουτώ .....  
δ) τρέχω .....  
ε) βαδίζω .....  
στ) κολυμπώ .....  
ζ) κερδίζω .....  
η) στερεώνω .....

Προστακτική βλέπε σελ. 72

## 31 Τα ταξίδια του πεταπετού

Κυριολεξία και μεταφορά βλέπε σελ. 43

Οικογένειες λέξεων βλέπε σελ. 19

### Ρήματα σε -άβω

Τα ρήματα που τελειώνουν σε -άβω γράφονται με β.

π.χ. ράβω, ανάβω, σκάβω κ.ά.

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι και γράφονται με -αυ τα ρήματα : παύω, αναπαύω, καταπαύω, απολαύω.

## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω ρημάτων με -αβ ή -αυ και να βάλεις τόνο όπου χρειάζεται.

- α) αν.....ουν                      β) αναπ.....εται                      γ) έρ.....α  
δ) π.....ει                              ε) σκ.....ετε                              στ) θ.....εις

# 32

## Τα ταξίδια του παππού μου (συνέχεια)

Οικογένειες λέξεων βλέπε σελ. 19

### Το επίθετο πολύς

Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ γράφεται:

α) με ένα λ και υ στην ονομαστική και αιτιατική του ενικού αριθμού του αρσενικού και ουδέτερου γένους.

π.χ. πολύς κόσμος, πολύ κρύο

β) με δύο λ στο θηλυκό του ενικού αριθμού και στα τρία γένη του πληθυντικού αριθμού.

π.χ. πολλή ζέστη, πολλές γυναίκες

Το αρσενικό και το ουδέτερο δεν έχουν γενική ενικού.

Κανένα γένος δε σχηματίζει την κλητική του ενικού, ενώ η κλητική του πληθυντικού δε σχηματίζεται συχνά.

Ενικός αριθμός			
ονομαστική	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
γενική	-	της πολλής	-
αιτιατική	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
κλητική	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
ονομαστική	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
γενική	των πολλών	των πολλών	των πολλών
αιτιατική	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
κλητική	(πολλοί)	(πολλές)	(πολλά)

Από το επίθετο **πολύς** παράχεται το επίρρημα **πολύ**, που χρησιμοποιείται στον ενικό αριθμό, και το επίρρημα **πολλά**, που χρησιμοποιείται στον πληθυντικό αριθμό.

π.χ. Έφτασα στην Αθήνα **πολύ** αργά.

Δεν ξέρω **πολλά** γι' αυτό το θέμα.

Το επίρρημα **πολύ** μπαίνει μπροστά από επίθετο ή από άλλο επίρρημα για να σχηματίζει τον υπερθετικό βαθμό των παραθετικών ή συνοδεύει ρήμα.

π.χ. Είδα **πολύ** κομψή μ' αυτό το φόρεμα.

Ήρθε **πολύ** αργά και δεν πρόλαβε.

Έφαγα **πολύ**.

Το επίθετο **πολλή** μπαίνει μπροστά από τα θηλυκά ουσιαστικά. Αν όμως ακολουθεί θηλυκό επίθετο, τότε μπαίνει το επίρρημα **πολύ**.

π.χ. Ρίχνει **πολλή** βροχή.

Ρίχνει **πολύ** δυνατή βροχή.



## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω λέξεων με τις σωστές καταλήξεις του επιθέτου **πολύς** και να βάλεις τόνο.

- α) πο..... ώρα    β) πο..... ανθρώπων    γ) πο..... νερό    δ) πο..... δέντρα  
ε) πο..... θόρυβος    στ) πο..... φίλοι    ζ) πο..... περιπτώσεις

2. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων με το **πολύ** ή **πολλή**.

- α) Η Κατερίνα είναι ..... ευγενική με όλους.  
β) Πρέπει να σταματήσεις την ..... δουλειά, γιατί κουράζεσαι .....  
γ) Η Αθηνά είναι ..... προσεκτική και έχει πάντα ..... διάθεση για δουλειά.  
δ) Ο αέρας ήταν ..... δυνατός και σηκώθηκε ..... σκόνη.  
ε) Περιμένω ..... ώρα.  
στ) Αν προσπαθήσεις, μπορείς να πετύχεις ..... περισσότερα.

# 33

## Μια αληθινή ιστορία

Σύνθετες λέξεις βλέπε βελ. 25 και βελ. 53

Συνώνυμα βλέπε βελ. 37

### Κύρια και εθνικά ονόματα

Τα ουσιαστικά που φανερώνουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα λέγονται κύρια ονόματα.

π.χ. Γιώργος, Αθηνά, Ολυμπία, Σουηδία, Τιτανικός, Οδύσσεια κ.ά.

Τα κύρια ονόματα που μας δείχνουν τη χώρα ή τον τόπο από τον οποίο κατάγεται κάποιος λέγονται εθνικά.

π.χ. Έλληνας, Άγγλος, Κρητικός, Πόντιος, Αφρικανός κ.ά.

Όμως, τα επίθετα που βγαίνουν από εθνικά ονόματα και μας δείχνουν την προέλευση κάποιου προϊόντος ή κάποιου άλλου πράγματος δεν είναι εθνικά ούτε κύρια ονόματα.

π.χ. Έλληνας – ελληνικός

Άγγλος – αγγλικός

Γερμανός – γερμανικός



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Τα κύρια ονόματα γράφονται πάντα με κεφαλαίο το πρώτο τους γράμμα. Επομένως και τα εθνικά γράφονται με κεφαλαίο.

π.χ. Αθηναίος, Κερκυραίος, Κινέζος

Τα επίθετα που προέρχονται από εθνικά ονόματα δεν είναι κύρια ονόματα και γι' αυτό το πρώτο τους γράμμα δε γράφεται με κεφαλαίο.

π.χ. αθηναϊκός, κερκυραϊκός, βραζιλιάνικος, σουηδικός

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις πώς λέγεται αυτός που κατάχεται από :

- α) Πάτρα .....
- β) Πάρο .....
- γ) Καλαμάτα .....
- δ) Ρόδος .....
- ε) Αίγυπτος .....
- στ) Μάνη .....

## 34

### Στο νησί Αιόλου

#### Μελλοντικοί χρόνοι

Εξακολουθητικός μέλλοντας βλέπε σελ. 70

Στιγματικός μέλλοντας βλέπε σελ. 70

Συντελεσμένος μέλλοντας βλέπε σελ. 75

## 35

### Το πιο γλυκό ψωμί

Ο υπερθετικός βαθμός των επιθέτων βλέπε σελ.

Κυριολεξία – μεταφορά βλέπε σελ.

Αντίθετα βλέπε σελ.

#### Θηλυκά ουσιαστικά σε -ισσα

Τα θηλυκά ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ισσα γράφονται με ι και δύο σς.  
Τέτοια ουσιαστικά είναι αυτά που δηλώνουν :

- α) τη γυναίκα που ασκεί ορισμένο επάγγελμα.  
π.χ. μαγείρισσα, φουρνάρισσα, βαρκάρισσα

β) τη γυναίκα που έχει τίτλο ή αξίωμα.

π.χ. βασίλισσα, πριγκίπισσα, αρχόντισσα, κόμισσα

γ) τη γυναίκα που κατάχεται από έναν τόπο.

π.χ. Ηπειρώτισσα, νησιώτισσα, Μανιάτισσα

δ) τη γυναίκα που χαρακτηρίζεται από την ιδιότητα του αρσενικού.

π.χ. αριστοκράτης – αριστοκράτισσα, χωριάτης – χωριάτισσα

εξαιρούνται και γράφονται:

α) με ι και ένα σ : Λάρισα, σάρισα (μακεδονικό δόρυ)

β) με η και δύο σσ: γόησσα

γ) με υ και δύο σσ: λύσσα

## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω λέξεων.

α) βασιλ.....α    β) γύφτ.....α    γ) λ.....α    δ) περιβολάρ.....α

ε) σάρ.....α    στ) Άμφ.....α    ζ) Μεσολογγίτ.....α

## Ευθύς και πλάγιος λόγος

**Ευθύς** λέγεται ο λόγος μέσω του οποίου μεταδίδονται τα λόγια ενός προσώπου άμεσα, δηλαδή ακριβώς όπως τα είπε.

π.χ. – Θα φύγω σε λίγο.

- Γιατί;

- Θυμήθηκα πως έχω κάποια δουλειά.

- Εντάξει, τα λέμε.

**Πλάγιος** λέγεται ο λόγος μέσω του οποίου μεταδίδονται τα λόγια ενός προσώπου έμμεσα, δηλαδή όχι ακριβώς όπως τα είπε αλλά όπως μας τα μεταφέρει ένα τρίτο πρόσωπο.

π.χ. Ο Γιάννης τον ρώτησε γιατί φεύγει.

Εκείνος απάντησε πως έχει κάποια δουλειά.



Για να μετατρέψουμε τον ευθύ σε πλάγιο λόγο:

- α) προσθέτουμε τα ονόματα των προσώπων,
- β) βάζουμε συνδέσμους για να ενώσουμε τις προτάσεις,
- γ) χρησιμοποιούμε ρήματα όπως το ρώτησε, απάντησε, είπε κ.ά.
- δ) αλλάζουμε το πρόσωπο των ρημάτων από πρώτο σε τρίτο,
- ε) παραλείπουμε τις παύλες.

π.χ. Ευθύς λόγος: Έχεις πολλή δουλειά;

Πλάγιος λόγος: Ο Δημήτρης τον ρώτησε αν έχει πολλή δουλειά.

Στον ευθύ λόγο τα λόγια ενός προσώπου μπορεί να είναι μέσα σε εισαγωγικά, ενώ προηγείται διπλή τελεία. Στην περίπτωση αυτή, όταν μετατρέπουμε τον ευθύ σε πλάγιο λόγο, παραλείπουμε τα εισαγωγικά και τη διπλή τελεία, ενώ κάποιες λέξεις μπορεί ν' αλλάξουν ανάλογα με το νόημα.

π.χ. Ευθύς: Ο δάσκαλος είπε: «Ανοίξτε τα βιβλία σας»

Πλάγιος: Ο δάσκαλος είπε ν' ανοίξουν τα βιβλία τους.

## Ασκήσεις

1. Να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο.

α) «Πώς πέρασες τις γιορτές;» τον ρώτησα.

.....

β) «Ντύσου γρήγορα, Ανδρέα» είπε η μητέρα.

.....

γ) «Θα φύγω αύριο» ανακοίνωσε η Πέπη.

.....

δ) «Τι ώρα θα γυρίσεις το βράδυ;» ρώτησε ο πατέρας την Άννα.

.....

2. Να μετατρέψεις τον πλάγιο λόγο σε ευθύ.

α) Η μητέρα είπε να διαβάσουμε τα μαθήματά μας.

.....

β) Η δασκάλα ρώτησε αγριεμένη ποιος έσπασε το τζάμι.

.....

γ) Ο πατέρας τον συμβούλεψε να προσέχει.

.....

δ) Ο διευθυντής ρώτησε πόσα παιδιά θα έρθουν στην εκδρομή.

.....

## 36 Το πιο γλυκό ψωμί (συνέχεια)

Σημεία στίξης (η διπλή τελεία – τα εισαγωγικά) βλέπε σελ. 2

## 37 Ψωμί

Σύνθετες λέξεις βλέπε σελ. 53

## 38 Καλή όρεξη

Αντίθετα βλέπε σελ. 24

## 39 Ο Καραγκιόζης φούρναρης

### Επιφωνήματα

Οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν χαρά, λύπη, θαυμασμό, απορία, έκπληξη, πόνο, ευχή, έπαινο κτλ. δηλαδή εκφράζουν συναισθήματα, λέγονται επιφωνήματα.

Τα επιφωνήματα συνοδεύονται από θαυμαστικό και φανερώνουν:

- θαυμασμό: α! ο! μπα! ποπό!
- απορία: α! ο! μπα!
- πόνο, λύπη: αχ! ω! οχ! όχου! αλί! αλίμονο!
- χαρά: χα χα χα!
- ευχή: μακάρι! είθε! άμποτε!
- έπαινο: μπράβο! εύγε!

- κάλεσμα: ε! ω!
- περίπαιγμα: ε! ου!
- στενοχώρια, αηδία: ε! ου! ουφ! πα πα πα!
- παρακίνηση: άντε! άμε! μαρς! αλτ! στοπ! σουτ!
- αβεβαιότητα: χμ!
- άρνηση: α μπα!

π.χ. Αχ! τι έπαθε η καημένη η Νίτσα.  
Οχ! το πόδι μου.

Μετά τα επιφωνήματα βάζουμε πάντα θαυμαστικό.



### Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Μετά τα επιφωνήματα βάζουμε πάντα θαυμαστικό.

Όταν έχουμε το επιφώνημα μακάρι, μπορούμε να βάλουμε το θαυμαστικό στο τέλος της πρότασης, για να μην κόψουμε το νόημα.

π.χ. Μακάρι να έχει καλό καιρό αύριο.

### Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τις παρακάτω προτάσεις με το κατάλληλο επιφώνημα από το πλαίσιο.

Ουφ!	Μπράβο!	Ττοπό!	Οχ!	Άντε!	Μπα!
	Χα χα!	Στοπ!			

- α) ..... πολύ ωραία τα καταφέρατε.
- β) ..... τι συμφορά είναι αυτή.
- γ) .....δε νομίζω ότι έγιναν έτσι τα πράγματα.
- δ) ..... σταματήστε πια να τσακώνεστε.
- ε) ..... πολύ αστείο αυτό που είπες.
- στ) ..... ας βάλουμε ένα χεράκι όλοι μαζί.
- ζ) ..... μην προχωράτε άλλο.
- η) ..... με τσίμπησε ένα κουνούπι.

## Υποκοριστικά

Υποκοριστικά λέγονται οι λέξεις που μας δείχνουν ότι κάτι είναι μικρό, είτε επειδή είναι πραγματικά μικρό είτε επειδή το λένε έτσι χαϊδευτικά ή κοροϊδευτικά. Τα υποκοριστικά έχουν διάφορες καταλήξεις, όπως -άκι, -ούλα, -ούλι, -ούλης, -άκης, -άκος, -ίτσα, -ούδι, -όπουλο, -οπούλα, -ίσκος, -ίδιο.

π.χ. παιδί - παιδάκι, παιδούλα, παιδόπουλα  
αδερφή - αδερφούλα  
σακί - σακούλι  
αδερφός - αδερφούλης  
Γιάννης - Γιαννάκης  
κούκλα - κουκλίτσα  
βοσκός - βοσκόπουλο, βοσκοπούλα  
λόφος - λοφίσκος

Μερικές λέξεις δίνουν περισσότερα υποκοριστικά με διαφορετική κατάληξη κάθε φορά.

π.χ. βάρκα - βαρκάκι, βαρκούλα  
γάτα - γατάκι, γατούλα, γατούλης

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις τα υποκοριστικά που παράγονται από τις παρακάτω λέξεις.

- α) Βασίλης .....
- β) δέντρο .....
- γ) καρδιά .....
- δ) χάντρα .....
- ε) όμορφος .....
- στ) γλώσσα .....
- ζ) μύτη .....
- η) κρυφό .....
- θ) μπάλα .....
- ι) καρέκλα .....

## Ουδέτερα ουσιαστικά σε -είο

Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -είο, τα οποία τονίζονται στην παραλήγουσα και δηλώνουν τόπο, γράφονται με ει.

π.χ. σχολείο, γραφείο, κουρείο, νοσοκομείο, ιατρείο, μαγειρείο

Επίσης, με ει γράφονται και τα ουδέτερα ουσιαστικά που δηλώνουν την αρχή, την υπηρεσία και τα πρόσωπα που την αποτελούν.

π.χ. αρχηγείο, διδασκαλείο, εφετείο, λιμεναρχείο, στρατοδικείο, σωματείο

Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι και δε γράφονται με ει, αν και τονίζονται στην παραλήγουσα, τα ουσιαστικά κρύο, πλοίο, βιβλίο, θρανίο, θηρίο κ.ά.

## Ασκήσεις

1. Να γράψεις πώς λέγεται το μέρος που:

- α) πωλούνται ψητά : .....  
β) πωλούνται άνθη: .....  
γ) πωλούνται δίσκοι: .....

2. Να συμπληρώσεις τα κενά των λέξεων με ει, οι, ι και να βάλεις τόνο.

- α) ξενοδοχ.....ο, β) οδοντιατρ.....ο γ) θηρ.....ο δ) θραν.....ο  
ε) βρεφοκομ.....ο στ) πλ.....ο ζ) τυροκομ.....ο η) πανδοχ.....ο

# 40

Βοηθάμε να γίνει καλύτερος ο κόσμος μας

Αρκτικόλεξα βλέπε σελ. 62

# 41

Η πτήση των γερανών

### Αριθμητικά επίθετα

Τα επίθετα που φανερώνουν αριθμούς λέγονται αριθμητικά. Τα αριθμητικά επίθετα ανάλογα με τη σημασία τους χωρίζονται σε απόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά και αναλογικά.

## Απόλυτα αριθμητικά

Τα απόλυτα αριθμητικά επίθετα φανερώνουν ένα συγκεκριμένο πλήθος από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα.

π.χ. δύο γυναίκες, πέντε παιδιά, δεκατρία βιβλία



Όλοι οι αριθμοί είναι απόλυτα αριθμητικά επίθετα.

Το αριθμητικό ένα κλίνεται και στα τρία γένη αλλά μόνο στον ενικό αριθμό, ενώ τα αριθμητικά τρία και τέσσερα κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό και στις πτώσεις ονομαστική, γενική και αιτιατική.

Τα αριθμητικά τρία και τέσσερα χρησιμοποιούν τους ίδιους τύπους για το αρσενικό και το θηλυκό.

Τα απόλυτα αριθμητικά δύο ή δυο και από το πέντε μέχρι το εκατό δεν κλίνονται, αλλά διατηρούν τον ίδιο τύπο σε όλα τα γένη και σε όλες τις πτώσεις.

π.χ. οι εκατό άνδρες, των εκατό ανδρών, τα εκατό παιδιά

Τα απόλυτα αριθμητικά που δηλώνουν εκατοντάδες (π.χ. διακόσια, τριακόσια κλπ.) έχουν τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό όπως τα αντίστοιχα με αυτά επίθετα.

π.χ. διακόσιοι – διακόσιες – διακόσια  
χίλιοι – χίλιες – χίλια

ένας			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	ένας	μια, μια	ένα
γενική	ενός	μιας	ενός
αιτιατική	ένα(ν)	μία, μια	ένα

τρεις, τέσσερις				
	αρσενικό και θηλυκό		ουδέτερο	
ονομαστική	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα
γενική	τριών	τεσσάρων	τριών	τεσσάρων
αιτιατική	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα



## Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Το αριθμητικό ένας κρατάει το τελικό -ν στην αιτιατική πτώση του αρσενικού όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή από κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

π.χ. έναν άνδρα, έναν πιγκουίνο αλλά ένα σκύλο

## Τακτικά αριθμητικά

Τα τακτικά αριθμητικά επίθετα φανερώνουν τη σειρά, δηλαδή τη θέση που έχει το ουσιαστικό για το οποίο γίνεται λόγος.

π.χ. Το βιβλίο που ψάχνεις είναι στο δεύτερο ράφι.

Τα τακτικά αριθμητικά επίθετα έχουν τρία γένη, τελειώνουν σε -ος, -η, -ο και κλίνονται όπως τα επίθετα σε -ος, -η, -ο.

Τα τακτικά αριθμητικά τονίζονται όπως τα αντίστοιχα επίθετα, δηλαδή όπου τονίζεται η ονομαστική του αρσενικού του ενικού αριθμού.

π.χ. ο τρίτος, η Τρίτη, το τρίτο

## Πίνακας απόλυτων και τακτικών αριθμητικών

Αριθμοί	Απόλυτα αριθμητικά	Τακτικά αριθμητικά
1	ένας, μία (μια), ένα	πρώτος -η -ο
2	δύο (δυο)	δεύτερος -η -ο
3	τρεις, τρία	τρίτος -η -ο
4	τέσσερις, τέσσερα	τέταρτος -η -ο
5	πέντε	πέμπτος -η -ο
6	έξι	έκτος -η -ο
7	εφτά (επτά)	έβδομος -η -ο
8	οχτώ (οκτώ)	όγδοος -η -ο
9	εννέα, εννιά	ένατος -η -ο
10	δέκα	δέκατος -η -ο
11	έντεκα	εντέκατος -η -ο
12	δώδεκα	δωδέκατος -η -ο
13	δεκατρείς, δεκατρία	δέκατος τρίτος -η -ο
14	δεκατέσσερις, δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος -η -ο

15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος -η -ο
16	δεκαέξι (δεκάξι)	δέκατος έκτος -η -ο
17	δεκαεφτά (δεκαεπτά)	δέκατος έβδομος -η -ο
18	δεκαοχτώ (δεκαοκτώ)	δέκατος όγδοος -η -ο
19	δεκαεννέα (δεκαεννιά)	δέκατος ένατος -η -ο
20	είκοσι	εικοστός -ή -ό
21	είκοσι ένας, είκοσι μία, είκοσι ένα	εικοστός πρώτος -η -ο
22	είκοσι δύο	εικοστός δεύτερος -η -ο
30	τριάντα	τριακοστός ή -ό
40	σαράντα	τεσσαρακοστός -ή -ό
50	πενήντα	πεντηκοστός -ή -ό
60	εξήντα	εξηκοστός -ή -ό
70	εβδομήντα	εβδομηκοστός ή -ό
80	οχδόντα	οχδοκοστός -ή -ό
90	ενενήντα	ενενηκοστός -ή -ό
100	εκατό	εκατοστός -ή -ό
101	εκατόν ένας, εκατό μία, εκατόν ένα	εκατοστός πρώτος -η -ο
102	εκατό δύο	εκατοστός δεύτερος -ή -ό
200	διακόσιοι -ες -α	διακοσιοστός -ή -ό
300	τριακόσιοι -ες -α	τριακοσιοστός -ή -ό
400	τετρακόσιοι -ες -α	τετρακοσιοστός -ή -ό
500	πεντακόσιοι -ες -α	πεντακοσιοστός -ή -ό
600	εξακόσιοι -ες -α	εξακοσιοστός -ή -ό
700	εφτακόσιοι -ες -α	εφτακοσιοστός -ή -ό
800	οχτακόσιοι -ες -α	οχτακοσιοστός -ή -ό
900	εννιακόσιοι -ες -α	εννιακοσιοστός -ή -ό
1.000	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός -ή -ό
2.000	δύο χιλιάδες	διχιλιοστός -ή -ό
10.000	δέκα χιλιάδες	δεκακιχιλιοστός - ή - ό
100.000	εκατό χιλιάδες	εκατοντακιχιλιοστός -ή -ό
1.000.000	ένα εκατομμύριο	εκατομμυριοστός -ή -ό
1.000.000.000	ένα δισεκατομμύριο	δισεκατομμυριοστός -ή -ό





## Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Τα απόλυτα αριθμητικά από το 13 ως το 19 γράφονται με μία λέξη.

π.χ. δεκατρία, δεκαπέντε, δεκαοχτώ

Τα απόλυτα αριθμητικά από το 21 και πέρα γράφονται σε χωριστές λέξεις.  
π.χ. είκοσι πέντε, εξήντα τρία, εκατόν πενήντα ένα

Τα τακτικά αριθμητικά από το 13 και πέρα γράφονται σε χωριστές λέξεις.  
π.χ. δέκατος τρίτος, εκατοστός πρώτος

Το απόλυτο αριθμητικό εννέα ή εννιά γράφεται με δύο ν, καθώς και όλες οι σύνθετες λέξεις που περιέχουν μέσα τους ολόκληρη τη λέξη εννέα ή εννιά.

π.χ. δεκαεννέα, εννιακόσια

**Προσοχή !!** Γράφονται με ένα ν τα αριθμητικά ένατος, ενενηκοστός, ενενήντα κλπ.

Τα απόλυτα αριθμητικά δύο και τρεις, όταν μπαίνουν ως α' συνθετικό σε σύνθετες λέξεις, αλλάζουν το υ και το ει αντίστοιχα και το μετατρέπουν σε ι.

π.χ. δύο + συλλαβή = δισύλλαβη

**Ε ξ α ι ρ ο ύ ν τ α ι** και κρατάνε το υ οι λέξεις δυάδα, δυάρι κ.ά.

Τα απόλυτα αριθμητικά τέσσερις και τέσσερα, όταν μπαίνουν ως α' συνθετικό σε σύνθετες λέξεις γίνονται τατρά- .

π.χ. τέσσερις + γωνίες = τετράγωνο

τέσσερα + πόδια = τετράποδο

Αν θέλουμε να γράψουμε με συντομία ένα τακτικό αριθμητικό επίθετο, γράφουμε τον αριθμό στον οποίο αντιστοιχεί και πάνω δεξιά του αριθμού την κατάληξη του επιθέτου στο σωστό γένος.

π.χ. πρώτος - 1<sup>ος</sup>, δεύτερη - 2<sup>η</sup>, τρίτο - 3<sup>ο</sup>

## Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις τα κενά με το σωστό αριθμητικό προσέχοντας το γένος των ουσιαστικών.

- α) (4) ..... μέτρα.
- β) (13) ..... ημέρες.
- γ) (500) ..... κιλά.
- δ) (1) ..... μπάλα.
- ε) (200) ..... θεατές
- στ) (600) ..... πρόβατα

2. Να γράψεις τους παρακάτω αριθμούς με απόλυτα αριθμητικά.

- α) 12 : .....
- β) 19 : .....
- γ) 73 : .....
- δ) 52 : .....
- ε) 49 : .....
- στ) 921 : .....
- ζ) 92 : .....

3. Να συμπληρώσεις των παρακάτω προτάσεων βάζοντας τους αριθμούς των παρενθέσεων στο σωστό τύπο των αριθμητικών επιθέτων.

- α) Άκουσε τον ήχο .....(1) βειρήνας.
- β) Πάνω στο θρανίο υπήρχαν τσάντες ..... (3) παιδιών.
- γ) Περίπου ..... (1000) αστυνομικοί έκανα περιπολίες.

# 42

Ένα παιδί γράφει στο Θεό

Σύνθετες λέξεις βλέπε σελ. 25 και σελ. 53

## Περιεχόμενα

1. Επιστροφή στα θρανία	σελ. 2
Τα σημεία στίξης	σελ. 2
2. Το σχολείο ταξιδεύει στο χρόνο	σελ. 5
Η απλή πρόταση (η δομή της πρότασης)	σελ. 5
Υποκείμενο	σελ. 5
Ρήμα	σελ. 6
Αντικείμενο	σελ. 6
Διάκριση των ουσιαστικών από τα ρήματα	σελ. 7
Ρήματα	σελ. 7
Ουσιαστικά	σελ. 7
Κύρια και κοινά ουσιαστικά	σελ. 8
Ερωτηματικές λέξεις	σελ. 10
Που και πως	σελ. 10
3. Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων Ημαθίας	σελ. 12
Το οριστικό άρθρο	σελ. 12
Τα γένη των ουσιαστικών	σελ. 14
Οι αριθμοί των ουσιαστικών	σελ. 14
Η ονομαστική πτώση	σελ. 14
Αλφαβητική σειρά	σελ. 17
Τονισμός	σελ. 18
4. Δεν είναι τρελοί οι δίδυμοι	σελ. 19
Οικογένειες λέξεων	σελ. 19
5. Αγαπητό μου ημερολόγιο	σελ. 20
Τα βοηθητικά ρήματα έχω και είμαι	σελ. 20
6. Η φίλη μας η Αργυρώ	σελ. 21
Οι φωνές των ρημάτων	σελ. 21
Ενεργητική φωνή	σελ. 22
Παθητική φωνή	σελ. 22
Ενεστώτας ενεργητικής και παθητικής φωνής	σελ. 22
Αντίθετα	σελ. 24
Σύνθετες λέξεις	σελ. 25
7. Τα παιδικά μου παιχνίδια	σελ. 26
Γενική πτώση ουσιαστικών	σελ. 26
Τα επίθετα	σελ. 28
Τα παραθετικά των επιθέτων	σελ. 31
Συλλαβισμός	σελ. 33
Ονομασία λέξεων (ανάλογα με τον αριθμό των συλλαβών)	σελ. 34
Ονομασία συλλαβών	σελ. 34

8. Στη νέα μας γειτονιά	σελ. 36
9. Σπίτι με κήπο	σελ. 36
Η απόστροφος	σελ. 36
Συνώνυμα	σελ. 37
10. Γάτος από σπίτι ζητά οικογένεια	σελ. 39
Το αόριστο άρθρο	σελ. 39
Η αιτιατική και η κλητική πτώση	σελ. 40
11. Οι ακροβάτες της θάλασσας	σελ. 43
12. Γη και θάλασσα	σελ. 43
Κυριολεξία και μεταφορά	σελ. 43
13. Οι μικροί ταξιδιώτες ανεβαίνουν στο βουνό	σελ. 44
Η λειτουργία του επιθέτου σε περιγραφικά κείμενα	σελ. 44
Η παρομοίωση	σελ. 46
14. Πως υιοθετήσαμε ένα κομμάτι γης	σελ. 47
Ουδέτερα ουσιαστικά σε - ο	σελ. 47
Ουδέτερα ουσιαστικά σε - ι	σελ. 49
Ορθογραφία των ρημάτων σε -ίζω και -ώνω	σελ. 51
15. Τα χαρτιά ανακυκλώνονται	σελ. 53
Σύνθετες λέξεις	σελ. 53
16. Το τετράδιο ζωγραφικής	σελ. 54
Το τελικό -ν	σελ. 54
17. Η πόλη χάθηκε στο χιόνι	σελ. 56
Αόριστος και παρατατικός	σελ. 56
18. Η πόλη χάθηκε στο χιόνι (συνέχεια)	σελ. 59
Υποτακτική σύνδεση με χρονικούς και αιτιολογικούς συνδέσμους	σελ. 59
19. Τόσο χιόνι δεν ξανάχνει	σελ. 60
Τα παραθετικά των επιθέτων	σελ. 60
Αρκτικόλεξα	σελ. 62
Ελλειπτικές προτάσεις	σελ. 63
20. Ο χιονάνθρωπος και το κορίτσι	σελ. 64
Οι προσωπικές αντωνυμίες	σελ. 64
21. Κάτω απ' το χιόνι	σελ. 66
Προσωποποίηση	σελ. 66
Υπερσυντέλικος	σελ. 67
22. Ο εφωιστής Γίγαντας	σελ. 69
Οι κτητικές αντωνυμίες	σελ. 64
23. Αξέχαστα γενέθλια	σελ. 70
Στιγμαίος και εξακολουθητικός μέλλοντας	σελ. 70

24. Μικρομαχειρέματα	σελ. 72
Προστακτική ενεστώτα και αορίστου	σελ. 72
25. Φτιάχνουμε προκλήσεις	σελ. 73
Παρακείμενος	σελ. 74
26. Από το ημερολόγιο του Έλτον	σελ. 75
Συντελεσμένος μέλλοντας	σελ. 75
27. Το χαρούμενο λιβάδι	σελ. 76
Επαυξημένες προτάσεις	σελ. 77
28. Φτιάξε μου ένα σιδερένιο άνθρωπο	σελ. 78
Παράγωγα επίθετα από ουσιαστικά	σελ. 78
29. Μηχανές του μέλλοντος	σελ. 79
Οι χρόνοι των ρημάτων	σελ. 79
30. Στο Αττικό Μετρό	σελ. 81
Ομώνυμα	σελ. 81
Μετοχές ενεργητικής φωνής	σελ. 82
31. Τα ταξίδια του παππού	σελ. 83
Ρήματα σε -άβω	σελ. 83
32. Τα ταξίδια του παππού (συνέχεια)	σελ. 84
Το επίθετο πολύς	σελ. 84
33. Μια αληθινή ιστορία	σελ. 86
Κύρια και εθνικά ονόματα	σελ. 86
34. Στο νησί του Αιόλου	σελ. 87
35. Το πιο γλυκό ψωμί	σελ. 87
Θηλυκά ουσιαστικά σε -ισσα	σελ. 87
Ευθύς και πλάχιος λόγος	σελ. 88
36. Το πιο γλυκό ψωμί (συνέχεια)	σελ. 90
37. Ψωμί	σελ. 90
38. Καλή όρεξη	σελ. 90
39. Ο Καραγκιόζης Φούρναρης	σελ. 90
Επιφωνήματα	σελ. 90
Υποκοριστικά	σελ. 92
Ουδέτερα ουσιαστικά σε -είο	σελ. 92
40. Βοηθάμε να γίνει καλύτερος κόσμος	σελ. 93
41. Η πτήση των γερανών	σελ. 93
Αριθμητικά επίθετα	σελ. 93
42. Ένα παιδί γράφει στο Θεό	σελ. 98